

△ V Praze 25. ledna

Bože všemohoucí, — vždyť jsem to povídal! Řekl jsem to paní S., kteráž už před patnácti lety chtěla mi dát svoji jedinou dceru, a snad by mi ji dala ještě dnes, s níž jsem tedy v poměru naprosto srdečném. Řekl jsem to dobrému D., s nímž jsme se pohlavkovávali, už když jsme chodili do normálky, a udrželi si přátelství stejně vřelé po dnešní den. A řekl ctihodnému panu P., c. k. radovi na odpočinku, vznešenému hodnostovi, jehož bych snad ani nedovedl klamat.

„Chřipka“ — povídám — „co chřipka!“ — První pád: chřipka, druhý pád: chřipky — „zlý chřipka“ se neříká, říká se „zlá chřipka“ — tedy ženské pohlaví — *ženská!* „A když je to ženská,“ dodal jsem samolibě, „uvidíte — já ji dostanu — já jsem mívával štěstí u ženských...“

A šel jsem domů a jen jsem si ulehl, už tu byla! Ach, jak jsme se objímali! Jak spolu chvěli! Celý týden mi byla věrna — to je na ženskou dost! A nebyt doktora Michla — — No, já na něho nehubuju. „Cti lékaře pro potřebu; nebo i jej stvořil ten Nejvyšší“ — dí Sirach 38, 1. A kdo čte vůbec Písmo svaté, ví, že pánbůh stvořil pány lékaře, „aby sám ctěn byl v divných věcech svých“, že on dal jim „umění hořké vody oslazovati dřevem“ a „díla jejich že jsou člověku někdy potřebná“. Děj se tedy vůle boží!

Arci, tou myšlénkou jsem se těšiti nesměl, že s chřipkou prodělávám veškeré rozkoše snad sám a sám. Měli ji prý také přemnozí jiní. Dle novin mělo ji v Praze a na předměstích docela 322 675 lidí, o 14 862 víc, než v Praze a na předměstích vůbec lidí žije. Ale v tom bude asi také kus té naší chlubitosti české! U nás chce být už jednou každý hned něco vyššího, něco vzácnějšího, a tak mnohý, který asi sotvaže měl kousek pořádné rýmy, denně třikrát kýchnul a navečer nerozeznal, je-li pivo mla-

dé nebo staré, dal se už ouřadně hlásit co skutečný nefalšovaný „morový“ chřipkář! Dejme ostatně tomu, že ji skutečně měl, ba že ji všichni měli, — já nežárlím ani tenkrát: vždyť jsem měl já zcela nepochybně svou, a každý jiný také zcela nepochybně svou! A kdyby byl třeba milión chřipek, *každá je jiná!* Všemohoucí přirodo! Ach, co by to bylo za rozkoš, kdyby takhle každý chřipkář popsal nám tu svoji! Kdyby se ještě pozdnímu potomstvu zachovaly veškeré ty pocity — —

Ať sebou čtenář neškube! Ať nevolá: „Copak tě všichni čerti — — já už mám na tvójím žvástu dost — přijde mi tu, když už je po chřipce, jako s křížkem po funuse — —“

Aby čtenář věděl: já si píšu, *co chci!* To se rozumí: já budu mít chřipku, a já si jí nepopíšu — he? Mezitímco já se ve chřipce svíjím, píšou si moji kolegové hezounké fejetony o ní, a když se uzdravím, budu já držet hubu — ne? I jen ať se čtenář cvičí, bývá to člověku dobré, čísti o věcech minulých — já například čítám vánoční inzeráty schválně vždycky teprv až někdy ku konci března, a škodí mně to? — neškodí! — ještě se ten člověk nenarodil, který by směl říci, že k Štědrému večeru dostal ode mne nějaký dárek — —

Nono — vždyť já to zrovna zle nemyslím! Vždyť my se s čtenářem nerozhněváme! Jsem trochu popudlivý, trochu hrr — —

Ale — měl čtenář taky chřipku? Nu tak co? — jak? *Krásné*, není-liž pravda!? Rozkošná upomínka! Když tak zrovna o půlnoci člověkem začala zimnice lámat. Když po celou řadu dnů svalům bylo, jako by odpadávaly od kostí. Kříži, jako by ležel v kyselém láku. Mozku, jako by právě byl dostal řeznicovou palicí. Když jazyk vypadal jako chlupatý štucl. Oči jako dva brambory. Tváře jako dva hadry na utírání prachu — —

Člověk ani věru nevěděl, ke kterému svatému honem se modlit, jen aby se to nestalo zase až *příliš krásné!* Zdali k svaté Bibiáně, kvůli hlavě. Neb k svatému Kvintýnu, kvůli kašli. Nebo k svaté Lucii, kvůli očím. Nebo k svatému Vojtěchu, kvůli zimnici. Nebo k svatému Vavřinci, kvůli kříži. Nebo k svatému Brikcímu, kvůli břichu. Nebo k svatému Janu Ev., kvůli nohám. Lidé si pomáhali tedy zcela všeobecně

tím, že buď se modlili k svatému Cyriáku, který vodí „démona“ na řetěze, nebo docela ke čtrnácti svatým pomocníkům — ať už pak pomůže, kterému se právě líbí! Ale mně se zdá, že na pravé uhodil jenom ten švec od Svatého Petra! Ten říká na chřipku zrovna jako na stříle:

*Chodili chřipky, chřipáci
po horách, po krajinách;
potkala je svatá Apolena,
ta se jich tázala:
Chřipky, chřipáci, kam jdete?
„My jdeme k Novákovům
mozek jísti, krev pítí,
maso dráti, kosti lámati...“ atd.*

Moje tetička se jmenuje totiž Nováková, a ta měla chřipku a zavolala si toho ševce a pak mně to všechno řekla. Libovala si: dala ševci jenom dva šestáky a hrnek kafe — tuze si libovala!

Ať se ale člověk už tedy modlil, ke komu chtěl, tolik je jisto: dnešního dne jsme my Pražané všichni daleko lepší, daleko dokonalejší, nežli jsme byli dříve! Nestáli jsme věru už za nic, abych tak řekl! Byli jsme hříchy obšpikováni, že jsme vypadali jako do trouby připravený zajíc! A dnes — dnes jsme zrovna jako holubice bílá! Vždyť jsou nemoci lidem očistou, hlásají nám pomíjivost a marnost pozemských věcí, cvičí nás v trpělivosti, v odevzdanosti a v lítosti, nutí nás, bychom se přichystali na věčnost, — atd. — atd.! Nestojí psáno: „V čas nemoci ukaž obrácení své“ —? Řiď se tedy, Pražane, hezky podle toho — až se uzdravíš, budeš beztoho asi zase ten starý!

Teď už se nám jenom jedná, odkudže se chřipka vlastně tedy vzala? Jeden praví, že posla právě z těch hříchů našich vlastních — „Kdo hřeší, upadne v ruce lékařův.“ Druhý ale zase tvrdí, že chřipka, jako vůbec nemoci všechny, je následek hříchu hned prvotního, a nadává Adamu a Evě. A já povídám: Vy jste oba hloupi!

Chřipkou je vinna — politika. *Něco se pánubohu na naši politice nelíbí* — s dovolením pana státního návladního! A kdykoli pánubohu nelíbí se politika některého národa, pošle mor. Král David dal například proti vůli Hospodinově sečísti lid, a ihned „dopustil Hospodin mor na Izraele od jitra toho až do času uloženého, a zemřelo lidu sedmdesáte tisíc mužů“!

Nelíbí, povídám! Není mu — o tom dnes už nemůže být pochyby — není mu *dosti česká!* Dáváme se po Jeho jasném náhledu příliš odjinud „influencovat“ — poslal tedy na nás *influenzu* — “

A pošle, uvidíte, letos ještě mory jiné! Začalo to Novým rokem, začalo *influcí*, a teď —

Na *staro-* lehne *imprudenza* čili nepředloženost, *improvidenza* č. neopatrnost, *inkonsekvence* č. nedůslednost, *impotenza* č. bezmocnost;

na *mlado-* — *insenescentia* čili k stárnutí naprostá neschopnost a *impoenitencia* č. všelikého pokání velká nedostatečnost;

na *Němce* — *inflorescentia* čili tonutí v květu a blahu;

na *vídeňskou žurnalistiku* vůči nám *inclementia* čili tvrdost, *insolentia* č. hrubost, *intolerantia* č. nesnášlivost, *impertinentia* č. nestydatost;

na...

a cože *na mne*? I ty můj bože, — já už toho mám beztoho dost! Už od několika let mne moří takové všelijaké mory! Alespoň jednoho z nich kdybych se mohl zbavit — jenom na rok — na dvě leta —

Tamhle na druhém stole leží houf nejrozmanitějších listů. Novoroční účty, upomínací listy, hrozící dopisy...

Rád bych jim vyhověl — rád — třeba všem! Duše je volna — ale kdykoli chci ruku zdvihnout —

Všemohoucí bože, — takováhle *insolventia* — to je ve světě *nejukrutnější nemoc!*

NÁRODNÍ LISTY 26. ledna 1896

△ V Praze 8. února

Byl to leden! Jako couravý psotník. Den za dnem tak líně, tak nemocně odvíral víčka, a každý okamžik se zdálo, že už zase mu zapadají znova. Déšť bez přestání stříkal, vítr skučel a bědoval, vzduch byl věčně vlhký a nezdravě zimavý — nikde kousek slunce, nikdy trošek zdravého, praskavého mrazu, a člověk — člověk se v tom ve všem potácel jako pitomá ovce.

Zrodila-li se vůbec nějaká myšlenka, vzbudila-li se nějaká touha, bylo to jen: „Pryč — pryč odtud! Honem někam za sluncem! Ach tam dolů ku zlatému jihu!“ Tam, kde je nebe tak modré! Kde je slunce tak skvoucí! Kde je vzduch tak čistý, kde zrak volně se nese do vzdálenosti dvaceti mil, kde čich je opojen citrýnovou vůní a kde vlasaté, dlouhé jehličí jižních sosen zvoní do ucha tak bájujně, jakoby z minulých věků, jakoby odněkud z netušené, ze světové dáli — —

Dvacet let se mně nechtělo odtud — teď, být jenom zdráv, ani okamžik byl bych neodolal! Poprvé v životě bylo mi ve vlasti teskno a ouzko! — Snad ani ne ve vlasti — snad jenom v Praze — někde na maličké, chudé vesničce české byla by ta tesknota třeba pojednou ze mne spadla. Ale ta Praha — „to srdce země“! Člověk přikládá ucho k tomu srdci — a uvnitř ticho, až mrtvo — žádné proudění živoucí krve, žádný tlukot silný, jasavý — —

I vždyť já nemyslím tu ani na poměry vůbec politické! Na ty, při nichž bych musel slova dbát a o nichž podivným způsobem nesmí prý se „při nynějších poměrech ani mluvit“! Ó ne, načpak bych o ty zavazoval — já mám věru už dost na té naší sbírce pro Husův pomník —!

Krásná sbírka zase, což je o to! S účelem tak vznešeným, že mu není tak hned rovno. Poklona to před jedním z největ-

ších mužů lidských dějin! Pravá modlitba k bohu, jenž vložil tolik vznešenosti do lidské duše! Řev mužných prsou, odpovídající za urážku spáchanou na svaté pravdě!

A také celistvý průběh sbírky může nás plnit pýchou. Můžeme znovu bez fráze říci: necht' se číms podobným vykážou jinde — třeba u národů velkých! Sbírkou na Husův pomník je národu ku cti —

Jenomže — pouze *části* národa ta sbírka je ku cti! Prohlízejte si její seznamy denní. Hleďte Prahu. Prahu — „to srdce země“. Hleďte tam naši inteligenci. Ty tisíce lékařů, profesorů, advokátů, spisovatelů, umělců, nakladatelů, úředníků, inženýrů, stavitelů — ty tisíce, které „sobě“ teď národ zase už odchoval, jimž svým strádáním, svojí prací, svojí silou opatřil výhodné poměry životní, čestné postavení, naděje se do nich, že jsou semenem, z něhož vzroste mu zase bezpečná, veliká budoucnost, — ó prosím, hleďte je — a najdete-li ze sta jich alespoň pět, kteří se přihlásili do řad našich, tedy — —

A tím je vlastně už řečeno všechno a mohl bych přestat. „Se strnulým okem, se zkamenělým rtem.“ Co také ještě říci? Že všichni ti páni významu „Husovy sbírky“ rozumějí, o tom není pochyby! Že mají tedy „svoje“ příčiny, je jasno. A že jsou ty příčiny jenom hmotné, je nejen domyslné, nýbrž známo.

Ó ano, oni pánové X., Y., Z. a Ž. velký časový význam té sbírky cítí! A kdyby doposud nebyli pocítili, dějiny posledních dnů, nejnovější situace naše *musila* by cit ten konečně vzbudit! Ale ty můj bože, — když jsou to takové věci! Máme u nás dvě strany: jedna je pro úctu k Husovi, druhá je proti, ať už nepřímě, nebo přímě. Tahle má vliv větší, ve mnohém teď rozhodný. A může člověku škodit. Je také bezohledna. Záleží jí houby na tom, poškodí-li zároveň věc českou, — ono jí vlastně na celé české věci pranic nezáleží —

A tu je tedy snad dobře, když nezáleží těm mocnějším, aby nezáleželo také menším. Vždyť je omluva: „Ejhle tamti!“ A druhá omluva vzájemná, prostá a jasná jako abeceda: „Když se neblýskají svým přesvědčením ti od A do O, pročpak bychom se měli blýskat my od P do Ž? Škodilo by nám to! Pro lékaře by si ten onen bohatý pacient neposlal. Profesor by do

vyšších diet nepostoupil. Advokátovi by „straničtí“ odpudilo „strany“. Spisovatel musí hledět, kterýže časopis za práce mu platí honorář. Umělec — „umění je světové“, povznešené nad otázky národní. Nakladatel potřebuje reklam a „nesmí si to se žádnou stranou zkazit“. Úředník je prý pod komandem, po kterém by se úředník Němec ovšem starého čerta tázal. Inženýr, stavitel — viz: lékař, advokát — atd.!

Arci že všechno to našeptává jenom zvětšující strach, že je to domysl, nebo i jen výmluva pouhá! Zcela osamotnělému jednotlivci třeba by se mohlo něco nepříjemného tu onde přihodit — ač i tomu dnes už jenom v praskrovné míře — hromadné ale inteligenci, přesvědčení svého netající, nemůže se na tom světě stát už pranic! Alespoň nic, co vskutku by stálo za řeč. Jenže naši páni jsou většinou takoví, že za svoje přesvědčení neobětují vůbec *praničeho!* Ani jediného mastného oka na polívce! Ani jediného pohledu nebo úsměvu! Aby je takhle někdo považoval za národní „ultra“! Aby se snad ušklib, pousmál — to by bylo ukrutné pro ně!

Svrchovaný bože, copak se to vlastně děje s tím naším českým lidem!? Dokud Čech žije v chudé své chaloupce vesnické, v skromném domku maloměstském, je citlivý, vlastenecký, statečný, obětovný; jakmile ale vyjde si za vzděláním vyšším a stane se „pánem“, obratem ruky už v národním ohledu nestojí za nic!

Toť není už ani „kultura lidí“, toť „kultura melounů“ — padesát jich nařízneš, než přijdeš na některý, který za něco stojí!

A jsou i takoví, jichž nelze srovnat ani už s tím vodnatým ovocem, — jsou to už jen pouhé narostlé houžve — metly, provazy vlastního lidu —

Nu ano — ano — my všichni víme: život českého vlastence není příjemný. Málokdy mu zazáří paprslek jasný. U nás je boj sice jenom drobný, ale nekonečný — snad i muž nejlepší chvílkami pak chabne. Jenže — zase se vzpruží! Jeť pravda, co básník dí: „Velkou obět vykonáš snáze za hodinu než tisíc malých obětí za dlouhou dobu,“ — ale co je to všechno platno, když už jednou boj náš je právě takový a když žádá si

napořád ještě těch obětí malých, neomrzělých! Není to s nimi přece jen tak zlé, při pomoci vzájemné a vůbec při lásce k vlasti.

Ba i k tomu přitakuju: jsou u nás chyby. A právě člověk inteligentní chyby ty spíše vidí, ostřeji cítí. Ale ty chyby jsou — *naše* chyby. Je-li na českém národě nějaká vada — *my sami* jsme ten národ! Polepšme se tedy!

Vadou je například hnedky ta inteligence naše — avšak — já už se nebudu opakovat — tolik vím, že mně ta inteligence vynadá už za ta moje posavadní slova! Prosím, prosím — třeba do foroty!

A že na Husův pomník přece jen ničeho nedál

„Vždyť by se zdálo, že potřebuju jeho kázání —!“

Nu — toho mně je a bude upřímně líto! Nejednat se při *Husově* pomníku o to, mnoho-li kdo dá, nýbrž aby dal *každý!*

Každý aby se přihlásil se svým srdcem českým!

NÁRODNÍ LISTY 9. února 1890

— Ach — kdyby čtenář dovolil, abych dnes praničeho nemyslel! Abych se postil doopravdy a také duševně „hubu sušil“! Abych nevzal jediného „pikantního“ nápadu na jazyk! Abych sice mluvil, ale jenom slova „neslaná nemastná“, a přitom myslel pořád míň — pořád míň — ještě míň — už jenom tolik — — ech, když mne to namáhá, myslet až tak daleko — — — achich!

Já se postím náramně rád. Půst je pro mou českou náuru — inu jak by jej ulil! Říká se, že ze všech lidí na světě nejlíp se postit umí Hindu. A pak prý Rus. Hotové onuce, slepá štěňata, zelené šišky proti nám! *My Čechové* se postíme na tom světě nejlíp! Nejen v těch předepsaných časech, nýbrž po celý rok — po celá desíletí — po celá století — po celou řadu věků — a když už hlady zrovna scípáváme a stojí tu někde mísa opravdu plná, my trkneme tak pitomě do ní, až všechno z ní kecne, — inu — „Také telátko skáče po nivě pro radost Hospodinu!“

My Čechové máme ale vskutku také nejvíce práva se postit! Veškeré podmínky pro sušení huby jsou u nás v pořádku přímo vzorném. Kladu zde ty podmínky postu prostě a svědomitě dle dr. Innocenta Antonína Frencla, každý čtoucí Čech sám nechť si pohlidne na ně a promyslí s pýchou.

Postiti se máme:

1. na znamení zármutku nad spáchanými hříchy;
2. pro utrpená neštěstí;
3. v čas nouze;
4. když nás nepřátelé pronásledují;
5. aby pánbůh konečně hněvu svého od nás odvrátiti ráčil;
6. kdykoliv jsme před důležitým podnikáním — nu a nejsme my napořád před důležitým podnikáním? Nemáme my napořád býti zarmoucení nad smrtelnými hříchy, jaké páchá-

me na národu a vlasti? Nemusíme — ale, jak povídám, ať každý Čech čte si to sám, ať i sám si to všechno — totiž ovšem — není-li přespříliš líný!

A my tedy vskutku také s pýchou můžeme říci: „Umí-li kdo ve světě *pravým způsobem* se postit, umíme my!“ Zcela podle vůle Páně! Nepraví pánbůh u proroka Izaiáše: „Zdali to jest takový půst, kterýž jsem vyvolil, aby přes den trápil člověk duši svou? Zdali aby zkroutil hlavu svou a prostřel si pytel a popel?“ A u blahověsta Matouše: „Ty pak, když se postíš, pomaz hlavy své a tvář svou umej!“ — ? Ó ne — my Čechové netrápíme duši svou! Ó ano — my Čechové mažeme hlavy své, a to pomádou rezedkovou, a mejeme tváře svoje, a to vodičkou kolínskou, a vážeme si před zrcadlem hedvábnou kravatu bálovou — před tímtéž zrcadlem, před kterým roku 1890 měli bychom sami sobě vlastně nafackovat — —

Ovšem nemůže ani u nás po celý rok půst býti stejný. Také my sobě přejeme trochýtku změny, chceme mít odstíny, odrůdy, sezóny, masoposty, čtyřicítidenní posty atd. Vědomí nutnosti té přešlo u nás i v národní píseň a nabylo básnického tvaru ve slovích: „Napřed přijde masopůst, potom přijde, přijde půst — —“

Masopůst letos tedy už odlít? Nesplnil bohužel zcela těch nadějí, jaké se do něho kladly. Staré zase jenom tituly, staré zas třídy — bál řezníků, bál studentů, bál inženýrů, bál ševců — nové nějaké roztřídování, o jakém se mluvilo: bál modrookých, věneček kulhavých, zástěrkový večer dlouhých či krátkých, ples poctivých, réunie darebáků — nestaly se skutkem. Také se letos nezavedly ještě ty nové dámské toalety bálové: salónní černé fraky, hedvábné černé spodky do bílých punčoch — lidé si slibovali velmi mnoho už od té toalety, ale Strauss se opozdil, nepřivedl dotýčnou svoji operetu ještě na jeviště, a krejčovská novinka nepřešla tedy, jak se doufalo, ještě z jeviště do života a z Vídně do Prahy.

A odlítly už i „ostatky“, a to bez nápadů zvláštních! Lidé už snad ani nemají vtípu! V Praze byl letos jediný člověk vtípný, ten pan kněhkupec, který v době „ostatků“ vyložil ve své skříni velikou, patrně extra objednanou ilustraci písně:

„Pozdrav pánbůh!“

Jenom lehýnce kývněte hlavou, pousmějte se třeba i trošku, řekněte krátce: „Dejž to pánbůh!“ a dost!

Vaše právo je o třetí neděli postní, jež zove se „Kýchavná“, „kýchat“ čili „kajchat“ a mojí povinností jest říci: „Pozdrav pánbůh!“ Oba máme odpradáвна přitom už pravidla předepsána: Vy „kajchajíce“ musíte „nahnouti se stranou“, také toho nečiní s přílišným zvukem a nečekati nápadně na moje pozdravení — já pak mám lehýnce nadzvihnouti klobouk a vyřici svoje pozdravení beze křiku, ano i s ponížeností, „obzvláště jestli ta druhá osoba je vážnosti veliké“. A čtenář je pro spisovatele vždycky vážnosti veliké.

A teď, kdybych byl špatný člověk, mohl bych vypravovati o papeži Řehoři, o moru roku 590 v Římě, a ještě o jiných „kajchání“ se týkajících věcech, které čtenář čítával už co pramalinký čtenář. Ale já nejsem špatný člověk a nebudu vypravovati o papeži Řehoři a o moru roku 590 v Římě! Proto zůstane přece arci pravdou, že „kajchání“ je už věc prastará a že pozdravování i děkování při něm nalezáme za všech věků, u všech národů. Učenci nevědí si s tím rady, mají tisíc výkladů pro to a každý je hloupý. Dám jim pokyn, aby se dostali na výklad rozumný.

Divocí domorodci američtí — to je známo — při kýchnutí vzývali slunce. A já povídám: *všechno* naše pozdravování a děkování při kýchnutí, ať už u národa kteréhokoli, je zbytek *klanění se slunci*.

Důkazem jsou *za prvé* veškeré, skoro vesměs *věstecké* pověry: kdo kýchne při východu z domu, dobře na obchůzce pochodí — kdo kýchne zrovna před cestou velkou, dobře se mu cesta zdaří — kdo hodně kýchá jmenovitě o neděli „Kýchav-

nou“, potěší se z dlouhého života — a když někdo kýchne, což neříká se: „Že je to pravda!“ — ? — nedovolává se tu člověk jasného nějakého svědka, ba samého *zdroje* všeho světla, vší pravdy ?

Za *druhé* je důkazem to přesvědčení obecné, že kýchavka vůbec je zdravá, že čistí mozek atd. Všechno zdraví váží ale člověk ze slunce — „slunce studna všeho zdraví“ —, a řekne-li se: „Pozdrav pánbůh!“, míní se tedy: „Pozdrav tě bůh slunce — slunce božské!“

A *třetím*, nejpádnějším důkazem je, že neděle „Kýchavná“ připadá *zjara*. Zjara se „budí“ slunce. Zjara všude po světě, také u nás, oslavovali slunce. Sešli se pod širým nebem, procházeli se v jasné sluneční záři — v tu dobu bývá ale slunce nejsilnější, vlastně člověk po zimě pro ně nejcitlivější, a je známo, když slunce člověku nenavyklému chvíli na čelo nebo na záda svítí, že člověk kejchá, — i začal při slavnosti té kýchat i už člověk tedy kterýkoli — a kýchal po něm ihned člověk druhý — a dvacátý, padesátý — a dělalo to pohanům nekřesťanský špás — a nazvali jsou proto tu slavnost svoji slavností „kýchavnou“ — a — —

Račte odpustit — musím si odpočinout! Mluvím-li moudře, mne to hned dusí! To já spíš vydržím od rána do večera drmolit hloupost za hloupostí než —

Ale omluvou mojí je, že jsem chtěl čtenáři sloužit, jak právě se na „*třetí postní*“ patří. Beztoho jsem mu v dluhu: trochu jsem zanedbal tu „*druhou postní*“. Neděli „*Pražnou*“. Čtenář měl v neděli tu delektovati se „*pražmem*“ a „*pučálkou*“, a čtenář nevěděl ani, jak se to strojí. S „*pražmem*“ pomohl sobě ovšem: popsalť jsem výtečné to jídlo před pěti — nebo to bylo před sedmi lety ? — čtenář vzal zkrátka dotýčný ročník Národních a tam si to našel. Ale pro „*pučálku*“ neměl ode mne ach! poučení ještě žádné! Opomenutí moje je tím trestuhodnější, že co o „*pučálce*“ napsáno dosud ve vědecké literatuře naší — no, ale já se nechci dopustiti příliš ostrého soudu, já kladu prostě, co povídám já, co povídá jiný!

A povídá ten jiný — a jeho jméno je Kulda —: „*Pučálka* jest pokrm z hrachu, který se po *tří* dni ve vodě močí, až

napučí, nabubří; pak se na *pánvici* pepřem a solí posypá a *praží*.“

A povídám já: „Pučálka jest pokrm z hrachu, který se po *dva* dni ve vodě močí, až *napučí*, nabubří; pak se pepřem a solí posypá, přidá se k němu kousíček vepřového sádla a vše se na *kastrolu* v páře pod pokličkou ‚do zlata‘ *duší*.“

Každý laik vidí tu rozdíl! *Tři* dny a *dva* dny! A že kdyby se hrášek dal tedy na *pánev*, při míchání by přece vylít! A kdyby se *pražil*, že zůstal by přece zase jako kamínky tvrdý!

Je to hrozné — a to má být věda — to napsal Kulda — to cituje po něm Zíbrt — to jde z pokolení na pokolení! —

Čtenář je poučen. Čtenář, to vím, bude vařit podle receptu mého. Neděle „Pražná“ sice již minula, ale půst trvá dále — at si čtenář přeje, at se pučálky nají!

Půst trvá dál a běží dál. Vyvíňuje se zcela dle předpisu a vyhovuje letos skutečně veškeré do něho kladené naději. „Půst plní svou povinnost,“ napsal včera německý časopis vycházející v Lipsku. „Z manželských sňatků za letošního masopostu v našem městě uzavřených rozvedeno v postě už zase 8 procent. Dle docházejících nás spolehlivých zpráv chystají se pak téměř v každé ulici rozvody ještě další, a také z jiných měst německé říše přicházejí stejně potěšitelné zvěsti.“

U nás ovšem není ještě tak vybroušená mravnost jako v německé říši, my v kultuře jsme vůbec ještě na stupni značně nižším; ale pokrok, třeba nenáhlý, lze stopovat také mezi námi Čechy, a zářivý příklad, jaký dává Lipsko, byl mnou zde položen co pobídka a osten.

Půst běží dál a přeběhl už i čtvrtinu března. Jak náleží zdárně počíná si také ten letošní březen!

Arci — všem lidem se snad přece nelíbí — například mladočechům — ti hubují napořád na ty „plácanice shůry“, na to věčné „brouzdání se blátem“, na ten nevysychající náš „močál“ — ale o mladočechy se nejedná, jedná se o lidi, kterým nedaří se tak dobře, ba kterým je zle, o chudinky —

A staročechům letošní březen je zcela příznivý. Zvláště ale budou-li všech pravidel Sobotkovy Staročeské praktiky dbalí!

Mohou se umýt „sněhem březnovým“, aby zabránili, jak-

mile přijdou někde do božího slunce, že budou v obličejích přespříliš strakatí;

mohou se napít „březové vody“ — „šest lotů každého rána“ —, aby „zbavili se vodnatelnosti“;

mohou „při prvním spatření čápa váletí se naznak po zemi, aby jim přestaly už konečně ty bolesti v kříži“;

mohou, „když zjara prvně zahřmí, tlouci se kamenem do hlavy...“

Skutečně *mohou* kamenem se tlouci do hlavy — nikdo na světě se jim nebude divit, překážet ...

Jednoho dne v březnu mohli — měli bychom přece ale si vykročit pospolu, ruka v ruce, „staro“ a „mlado“! Dne svatého Řehoře, 12. března. V den ten odpradávná chodí po českých dědinách, koledou dům od domu, chudí žáčkové čeští, i s chudými svými učiteli, a nebozí žebrají — „na papír“. Dnes pak je jich o tisíce více, těch „vojáků řehořských“, než bývalo kdykoli, — neslyšíte až z dalekých krajů jejich žalobné písně? jejich dojemné:

Kdo své dítky miluje...?

Arci, my musíme se po celý rok o ty své vojáčky starat. A že pořádně pro válečnou svou pokladnu, pro naši Ústřední matici školskou, výroční „dar svatováclavský“ a „dar štědrovečerní“, to je jen tak připomenutí pro všechny, kdož jsou členy českého národa, aby nezapomněli: v *této* věci že je u nás „všeobecná branná povinnost“! Právě proto ale mělo by těch pokynů a upomínek do roka býti o něco víc! Proč ne také ku dni 12. března, tedy „řehořským vojákům“, platit svou válečnou dávku?!

Ovšem — návrhy činit, toť věc hravá a lehká! Ale stejně lehké je *podobným* návrhům hovět. Vždyť se nemusí pokaždé sumy dávat, které by bolely! A vždyť se může pro každou dávku zvolit zase už forma jiná, jinak poutavá, jinak zábavná.

Jakpak kdybychom pro starou tu naši koledu na den 12. března zvolili si francouzskou hračku, známou, ano mnohdy už proslulou „*la boule de neige*“? Název ten znamená prostě

„sněhovou kouli“. Udělej takovou kouličku a nech ji běžet sněhem pokrytou strání: sníh chytá se na sníh — z kouličky je koule — z koule lavina...

Dejme tomu: já sobě vzpomenu čtyři neděle před 12. březnem, že nastává mi výroční má „svatořehořská“ povinnost. Dobře — vezmu dva šestáčky a zašlu tak či onak Ústřední matici školské. Ale přitom si vyberu dvě osoby z kruhu svých přátel a známých, ať muže ať ženy, a ti musí slíbit, že ihned zašlou tam také každý dva šestáčky, a že mimoto vyberou si z kruhu svých přátel a známých také zase dvě osoby a zavážou je slibem, že také dají po dvou a že rovněž získají po dvou... atd.

Na čtyry neděle vždy před 12. březnem mohla by Matice vydat připomenutí. A například v Praze, kde má svou kancelář, v přízemí venku zavěsit skříní: „Pro řehořské vojsko“...

Zašel by tam jistě každý Pražan, který byl slíbil, — vždyť to v té „Řehořské písni“ stojí:

*na papír nám dejte,
jediným grošem nebo dvěma
málo ochudnete...*

NÁRODNÍ LISTY 9. března 1890

△ V Praze 22. března

Předevčírem odpoledne, o 4 hod. 30 minut, počalo jaro. Stál jsem zrovna uprostřed Ferdinandovy třídy. Honem pohlednu do výše k nebi: — nic! Dolů tedy k zemi: — nic! Naslouchám do vzduchu: — nic! Rozevru chřípě: — nic! Vtom ale mne klepne něco do boty, vyskočí mi na koleno, uhodí mne do boku a pak spadne a kutálí se dlažbou — „káča“ — jaro!

A už ji chytil kluk a otáčí kolem ní znovu svůj špagát! A hned vedle mrská druhý kluk druhou „káču“, a o čtyry kroky dále vrčí a točí se „káča“ třetí, a tamhle s elegantním příklonem krouží čtvrtá — a pátá a šestá — celá vozová dlažba, chodník jak široký tak dlouhý samičká „káča“! I jenom se točte a kroužte — vždyť my se vám vyhnem, vždyť my vás nezašlápnem, vy tak sladce frčíví, tak lahodně dočervena obarvení, vy milouncí „poslové jara“! Nebýt té jediné jisté myšlenky, člověk by z našeho zjevu měl vskutku jen radost. Arci — ta myšlenka je nutná! Vyvolaná úrodnou činností říšské naší rady.

Ptám se: pročpak na té „káči“ není přilepen kolek — *pořádný* kolek?! Když je kolek na „kladívku-zvonečku“, na „dětském dominu“, na „dostihách“, na „cestě po zlaté Praze“ a jiných dětských hrách, proč ne na „káči“, na špačku, na gumovém míči, na fizulích? To byla přece tak výborná myšlenka, dětské ty hračky obtížit kolkem! Ono sivé dítě chudých rodičů ani si teď doma nezahraje, ono vybíhá ze světnice, ono uličníkuje — když se mu kolkem obtíží „káča“, špaček atd., bude uličníkovat ještě víc, po městě zevlovat, z dlouhé chvíle snad žebrat, snad i — ale načpak máme teď tak veliké a hezounké kriminály — nač!?

Neračte se divit, že první moje jarní myšlenka byla: zvy-

šení síly poplatné — blaho státu. Já jsem mladočech. Člen strany, která prý teprve má dokázat, že je schopna „činnosti úrodné“. A copak je tedy „činností úrodnou“, když ne vymýšlení daní, potvrzování daní!?

Druhá moje myšlénka jarní byla ovšem už zcela jiná. Zaplat pánbůh, že už je zde jaro! Všechno vypadá dnes už tak ošuměle! Lidé jako by všichni potřebovali nové podšívky a nového svršku. Domy jako by prosily o kartáč a mejdlo — všude po nich špína v širokých pruzích, všude na prst smrdutých sazí!

A třetí myšlénka: I jeje — i jeje — to teď musí být všude po venkově krása! Ze země tam vyrážejí fialky a sněženky a podlášky a sedmikrásy a žlutý petrklíč. Po polích chvěje se mladoučké obilí a mezi ním hemží se zajíčků březňáčků jakoby droboučných myší. Z lesa vystřelují bleskurychlé sluky a po močálech důstojně si vyšlapují bílí a černí čápi. Ptactvo se rozdělilo z houfů už do párků a miluje se a hnízdí, zpívá si a tančí. Tetřev se točí kdekoli na konci vysoké větve, krocán otáčí se dole na zemi dvorně kolem své krůty. Nahoře pod oblohou jubuluje skřivánek, dole na silnici zpívá si strnad, na nějakém bodláči šveholí stehlík, u lesa se ozývá černohlávek hláskem jakoby stříbrné zvonky — —

Achich — a my Pražané o všem tom nemáme nejmenšího zdání! Ledaže jarně milující kočky veškeré obyvatele o půlnoci vystraší z postelí. Že milující vrabci nás vyštěkají z nejsladšího ranního spánku. Že milující holubi shodí z Ungeltu jak pěst velký kus vápna a prorazí nám klobouk.

Slavná obec! Nedalo by se učinit něco pro nás Pražany, abychom tedy také my sirotkové měšťáci užili trošičku jarní té krásy? Upravit nám takhle nějaké náměstí, například Svato-václavské, z kterého beztoho nevíme co dělat: pěkně je rozorat, zasít a přeměnit na venkovské pole? Natlouci do něho kolíčků a ku každému z nich, na dlouhých špagátech, přivázat párek těch veselých zajíčků mladých? A vysoko nad polem, zrovna až pod oblohou, taktéž na dlouhanské šňůře uvázat skřivana, aby tam zpíval a jubiloval, — „alouette captive“, jako se zavěšuje „ballon captif“! Vždyť my toho nežádáme

ani zdarma! Kdo chce slyšet píseň, dá si šesták a zatáhne si šňůrou. A obec sebere peníze a koupí si za ně do červených voznic „od obce“ vody a dá trochu ulice kroit.

Teď, když chceme užít také nějaké jarní písně, musíme si ji věru jen — přečíst! Arci: básník tiskařskou černí k papíru přivázaný je konečně také taková „alouette captive“!

Jenže máme toliko jednoho jediného básníka, který dovedl nám zapět skutečné jarní písně — Háлка! A kupodivu: co zapěl, líbí se nám rok co rok, každého jara, třeba se na tom neměnilo tedy ani slůvko, — jako se nám věčně líbí ta píseň skrívánčí, také rok co rok, den co den, vzlet za vzletem stejná! A Hálkova píseň líbí se stejně veškerému českému lidu, prostému i broušenému! K závidění, to postavení, ten význam Háлка! Každý ho zná, každý čte, cituje, umí po kusech z paměti! Jakkoli v základech od sebe tak rozdílní, mají v národě svém Heine a Hálek přece stejný význam. Oba se citují skoro v každém čísle beletristických časopisů, v každé stati hledící promluvit k citu, a je téměř zázračno, jak taková jejich náhle se objevující jednotlivá píseň, nebo třeba jen dvou- nebo čtveroverší z ní působí! Člověk jako by byl pojednou přenešen do jiného světa.

Říkávalo se druhdy u nás, když bylo literatury ještě namále: „Nám pěje lid!“ Povstal tedy snad dluh, který měl se lidu splatit? Po čertech bíděně jsme ale my literáti spláceli: do lidu z toho, co jsme pěli a povídali, přešlo až žalostně málo! Jediné písně Hálkovy přešly do lidu cele. Pro svou bezprostřednost, jasnost, přirozenost, nehledanost, českost. K závidění! Pomodlili bychom se: „Panebože, dej nám ještě jednoho ‚písníčkáře‘, jakým byl Hálek!“ — ale Němci mají také jen jednoho toho Heine, Maďaři jediného Petöfiho atd.! „Na každé pole po skrívánu!“

„Habent sua fata libelli!“ Pamatuju se, jak Hálek nám přinesl první své Večerní písně. Byly určeny pro Máj. Líbily se nám, ano, ba hodně líbily; ale přece jen jsme nepochopili cele významu jejich. Neviděli jsme ještě, že je to jedna z nejzvláštnějších, nejkrásnějších manifestací českého ducha.

Bylo to na počátku „českého jara“. Ještě také dnes jsme zrovna daleko od toho počátku nepokročili a mnohým už trvá

to dlouho a vši hlavy a zdá se jim zimněji, než dříve bylo. Inu — to už tak bývá privilej jara, že má své nápady vzporné, že rodí se jakoby nerado, v boji a bolu, — jiným národům trvalo ještě déle, než jaro se jim úplně rozvinulo! Ne nadarmo pojmenován ten měsíc, v němž jaro počíná, podle Marsa, boha války. Síly se tu srážejí, živly zápasí, krutý boj zavládá na všech stranách. Vždy znovu a znovu přichází ledová bouře, divoká metelice, jako by počínající život chtěly pojednou zas zhubit. Ale nezhubí.

Už vidíme, že nezhubí! Ta česká řeka je příliš silného proudu, než aby byla nedovedla prolomit ledový pancíř, — polovina řeky dnes už je volna, také druhá polovina zbaví se pouta! A bude majestátní pohled, až kry se poženou někam tam k ztracené dáli, a přelahodný pohled, až povrch řeky bude všude pak volný a jasný! — Trochu jsme si arci také sami zavinili, že první jaro nešlo tak svižným krokem, jak jsme si přáli! Zapomněli jsme, že za prvních paprsků nového života budí se ihned také už netopýři, začnou pracovat krtci, rodí se housenky a jiný hmyz bídný, že hospodář musí ten neřád hned v počátcích pronásledovat a hubit, — měli jsme takovou nějakou dětinskou důvěru, že kdokoli to udělá za nás — —

Nu — bylo tedy dosti těch březnových větrů a metelic, pravda. Ale ta Hálkova zlatá, neocenitelná píseň neopustila nás, zvonila nám po celou tu dobu, zvěstovala: Vždyť je už skutečně *jaro!*

Stala se z Večerních písní celičká kniha. A máme ji dnes už u vydání *desátém*, skvostném, krásně ilustrovaném. Přiznám se: probírám se v knize té denně. A ona mi plaší veškeré chmury a já hledím jasně a pochopuju, že lid si vypravuje: pánbůh stvořil si skřivánka, a ten mu pomohl pak oblohu klenout! —

„Habent sua fata libelli!“ Předě mnou leží kniha ještě jedna, naplněná německými verši. A určená, aby byla podána dne 1. dubna Bismarckovi, kdy tento má 75. jubileum svých narozenin a 20. jubileum vítězství nad Francií a dovršené tím německé jednoty a slávy.

Na konci dramatickým postupem se beroucí básně sedí

Bismarck na pavlánu a kolem něho ubírají se veškeré německé kmeny průvodem, s dary a s voláním „slávy!“ Bismarck na ně pohlíží a praví: „Mám radost, když je vidím tak vesely! Však se mi zdá, že jsou mnozí mezi nimi, kteří by si srdečněji výskli, *kdyby místo mne zde panovali!*“ — A ejhle — on ještě není ani ten tak blízký 1. duben a kniha není ještě ani podána, a Bismarck už jest na tom „výminku“, jehož mu v té knize přeje „muž pokroku“, a už ho udolali ti duchové, jež on „vyvolal a jichž prý se zprostit nedovede“!

Verše podivné, tak nahodile prorocké knihy jsou arci beze vší poezie, naprosto bez ceny. Ale leckteré slovo v ní je pro nás poučné.

Kniha se nazývá Der Reichsfaßbinder (říšský bednář) a líčí, cože všechno „německý Michl“ snášel prý ve svém „sudě“ (říši), než přišel bednář Otto a dal sudu „nové dno“ a „novou formu“. A čím trpěl tolik německý Michl? Tím, že prý pořád „spoléhal jen na jiné“, ne na „sílu vlastní“! A přitom prý „střídal jen pány“ a nevycházal z podruží.

Zrovna jako český náš Vašek! Chtěl se zbavit odpůrců svých národních a hledal „spojence dobré“. Ale odpůrců se ještě nezbavil, a už měl na sobě sedlo zase nové, už jeho „spojenci“ šlechtic a klerikál mu seděli v týle!

„Nové dno“ — „nové dno“ pro sud náš český! A to dno se jmenuje: spolehání se *jen sama na sebe, na sílu vlastní!* A mžikem bude zase, jak bývalo, kdy „*Čech se nebál nikoho ve světě a Čecha kdy bál se svět celý!*“

NÁRODNÍ LISTY 23. března 1890

△ V Praze 29. března

Holčičky, a zvláště vy, kteréž jste právě teprve v plném rozvoji svém, jenom teď zjara nic příliš kyselého! Řekl by vám to zajisté každý lékař; poněvadž vy ale s každým lékařem nemluvíte, říkám vám to já. Teď zjara poslouží vám věci *jen* sladké. Například hubičky jsou zrovna teď nejlepší.

Jenom mne poslechněte! Snadže vám budou učitelky, vychovatelky a jiné „rádkyně“ horlivě proti té náuce mluvit. Snadže vám matky, otcové a jiní tyranové budou i násilně bránit. Inu, milé děti, pro dobrou věc podstoupiti třeba už i nějakého utrpení! Nepopírám, že pro hubičkování jsou teď časy vskutku poněkud těžké. „Svoboda tisku“ je velice omezena. „Svoboda spolčování se“ nenalezá přízně v rozhodujících kruzích. Ale, děti, — copak je do hubičky, která *není* zapovězena! Zajisté chodíte do divadla? Zajisté jste tam viděli Ludvíka Dóczyho „korunovanou“ veselohru Hubička? A nepovídá se v ní zcela totéž, co říkám já? A nestojí tam také ještě o hubičkách: „každá je první a každá je poslední“ —? Tedy nepočítat — neskrblit — když je příležitost, tedy neunavně, plnou silou — —!

No, naučení jsem dal, ostatek zůstavuju poctivé snaze každé jednotlivkyně, jejímu nadšení, osobní horlivosti! A teď bych moh vlastně už zavřít moudrá svoje ústa a jít spokojeně domů. To nejdůležitější jsem prones. Ono není teď skutečně prapranic zajímavého, o čemže bych moh ještě tady mluvit. Tohleto první jaro je vůbec vždycky takové neurčité, nedovařené: všechno v něm sice klíčí a kyne, ale nic, pranic se nedovíjí! Prosím vás, není vám například taky vždycky ouzko a teskno, když den se dále a večer se krátí? Já nevím, ale mně je ubývajícího večera vždycky tak nějak líto! Ještě jsem nepřemýšlel, vlastně proč. Snadže je člověku vůbec všeho líto, na co si navyk. Snadže

jsou v tom neuvědomělé vzpomínky z prvního mládí, na ty pěkné večery v teplé světnici. Když jsem s maminkou zpíval dlouhánské nábožné písně. Když mne tatínek učival tahací harmonice. Když se to tak hezounce rýpalo drátem do knotu v lampičce nebo dřívkem do lojové svíčky. Je pravda, nastávalo-li jaro, mohlo se na ulici; ale v tom byla zrovna ta bída: kvečeru musilo se ještě po způsobu zimním záhy zas do světnice, a ta ulice byla venku přece ještě tak jasná — světla na ní pro uličníkování skoro až nazbyt — — nene, to nebylo pěkné!

A zdá se mi skutečně, že ostatní lidstvo také čehosi podobného, neuvědomělého cítí! Zrovna v době jarní rovnodennosti je všude největší touha po večerních táčkách. Návštěvy podvečerní odbývají se jako do zásoby. „Denní stoly“ v hospodách jsou obsazeny, že nezbyvá místa.

Ale já tam teď nejdu. Mně se ty nynější řeči při nich nelíbí. Mluví se dnes jenom o Bismarckovi — o Bismarckovi — a já se svým úsudkem o Bismarckovi nejsem ani ještě hotov — já bych musil mlčet.

Snad někdo řekne: „Jsi nejspíš Bismarckův nepřítel.“ Nejsem. Já také nejsem nepřítelem Němců vůbec, jak mnohý asi o mně si myslí. Já nenávidím arci některé Němce, ale *jenom* některé: ty „šlechtné“.

*Jakže? Šlechtní?
I ti jsou nejhorší!*

jak volá Kleistův Hermann. Ale i při těch pořád ještě doufá dobré to srdce moje a myslí si: „Ještě na toho šlechtníka nepřišla ‚příležitost‘; až přijde, bude také u něho asi mžikem po ‚lidskosti‘, po ‚spravedlnosti‘, po ‚lásce k svobodě‘, jako u všech Němců ostatních — tedy ho ještě neodsuzuj, ještě počkej, a budeš sobě ho zrovna tak vážit jako těch ostatních!“

Ano, to já si myslím! Možno, že nad tím mnohý pokrčí rameny a řekne: „Prapodivná politická morálka! Mít radost z odpůrcovy nemravnosti!“ Inu, kamaráde: morálka — německá! A sice až poetickou září okrášlená! Vyslovit ji a pře-

svědčujícími slovy jí svůj národ učí Jindřich z Kleistů — „vedle Františka Grillparzera vůbec nejznamenitější dramatický génius německé literatury po Schilleru a Goethovi“. Jeho drama, ve kterém morálka ta vtělena, nazývá se Bitva Hermannova („die Hermannsschlacht“), a již jsem dnes dva verše tedy zde z něho citoval. Kleistův Hermann, kníže Cherusků, nenávidí Římany, potlačitele Němců, „nenávidí zrovna bohorovnou“, a když mu choť jeho *Thusnelda* praví:

*Ty nemilosrdný! Ty ukrutný!
Což ani centurio onen mladý,
jenž ondy v Thuisce tak se vyznamenal,
ti nevytloukl tedy jiskry citu?
Ten mladý rek, jenž s nasazením sebe
na matčin pokřik z plamů vynes dítě, —
též on že lásky v tobě nevzbudil?*

tu volá *Hermann* horoucně:

*Buď proklet, pakli mně tak učinil!
On zpronevěřil na mžik moje srdce,
on zrádcem učinil mne na německé věci...*

a divadlem otrásá frenetický potlesk — neboť stoleté to drama dává se zrovna teď po Německu všude a často — a druhého dne stojí v posudcích novinářských estetiků: „Není nic platno — drama obrovské síly! Jsme naproti Kleistovi co do národního citu věru jen trpaslíky...!“

A vidíte, podle té morálky by se mně Němec Bismarck tedy skoro až líbil! Jaktěživ neučinil nic takového, co by bylo mohlo vzbudit ve mně lásku k němu! Jaktěživ se nedopustil ničeho tak šlechetného, tak vznešeného, aby byl mohl moje srdce zmást ve vlasteneckém odporu...

Ale vždyť já chci mluvit o dramatu, o díle uměleckém! Víte, Kleist, když psal drama o Němcích a o Římanech, myslil vlastně na Němce a na — Francouze; a když dnes Němci vidí nebo čtou ty jeho Římany, myslí si také na Francouze! „Je

to spíše obraz přítomnosti nežli minulosti," jak pravil Tieck. Proto se dnes „Hermann“ Němcům tak ukrutně líbí. A věřte mi: nám by se čtoucím nebo vidoucím *taky dnes líbil!* My bychom jednoduše si mysleli přitom ještě na něco jiného...

Řím byl, jak známo, *tenkrát* hotový obr. Vítězný na všechny strany „vzdoroval Východu i Západu — pravý rhodický kolos“! Římané byli přesvědčeni, že „svět jen pro Řím je stvořen“ (dí Hermann). Proto také například Němci jim byli —

*Čím? — Jen bestii,
jež po čtyrech se toulá ve svých lesích!
Jen zvíře, kteréž, když je honec zhlídne,
as za střelu mu stojí, za nic víc,
a pak se vyvrhne a kůže-se mu stáhne!*

Ach — ten tehdejší Říman! Tak zpupný, svěřepý —

*On ctí jen sebe, a pražádné jiné
bytosti národní on nerozumí
a nectí jí! —*

snad si už můžete pomyslit, jakže taková paralela tedy na poslouchající Němce působí! O jé — o jé — paralely jsou působivý!

Vůbec výborné drama, ta Bitva Hermannova! Jak mistrně, na další toho příklad, jsou nakresleny hlavní osoby kusu: *Hermann, Thusnelda* — ideály Němců! Ani ve snách bych si je nedovedl myslit líp!

Kus má pět aktů, a po celé první čtyry akty Hermann se pořád přetváří, pořád lže, pořád podvádí —

*Hermanne, Hermanne!
Takž může tedy muž mít světlé vlasy
a modré oči, a přec falešný
být jako Pun?*

A jak je ten Hermann mužně, hrdě, vskutku „po německu“

sebevědomý! V aktu pátém, když už historie začíná prskat, přichází v Teutoburském lese Říman Septimius k němu. Kolem je tma.

Septimius: „*S kým mluvím zde?*“
Hermann: „*S Cheruskem Hermannem,
jenž vykupitel, osvoboditel
je Germánie od jha Římanů!*“

Zrovna jako kdyby si byl dal už napřed vizitky tisknout! Ale Říman Septimius je dobře vychován a ani se nezasměje.

A což tedy jeho jemná, dobrá, věrná Thusnelda — „Thuska“, „Thusička“, jak jí Hermann říká! Koří se jí Říman Ventidius. On myslí to sice jenom tak pro žert, ona ale věří v upřímnou lásku. Ještě zápasí, ještě vše prozrazuje Hermannovi; ale Ventidius je obratný, ona na něho myslí vždy víc a víc — a zkrátka, kdyby se cosi nestalo, skončila by věc mezi nimi asi „zcela dle předpisu“. Tu se Thusnelda doví, že Ventidius kadeř, kterou jí byl z hlavy ustřih, zaslal do Říma jiné ženě a že této zároveň listem slíbil, až Cheruskové padnou, že jí pošle všechny Thusneldiny vlasy.

Thusnelda (*vtiskne horké políbení na Hermannovy rty*):
„*Přenech ho mně!*“

Hermann: „*Tobě?*“

Thusnelda: „*Mně! Však budeš se mnou spokojen!*“

A přiláká za noci Ventidia do zahrady, nechá ho vstoupit do ohrady, v níž nalezá se hladová medvědice, a honem za ním pak zavře mříž. Medvěd sápe se na Ventidia — Ventidius volá za pomoc — Ventidius už klesá —

*Jen mluv s ní o lásce, Ventidie,
hned bude tichá, dá ti kadeř svou!*

směje se Thusnelda, celé té scéně přítomná.....

Ano, tak činí Thusnelda. Hermann je s ní spokojen.

A já taky.

△ *V Praze 5. dubna*

Konečně! Čtyřicet dní se postit — to je ukrutné! Vydrželi jsme to — vydrželi ovšem; ale ať to někdo zkusí teda po nás!

Že není toho postu ani tak zrovna na nás vidět? No ano, na obličej, na zevnějšíku těla; ale jak vypadáme uvnitř! *Náš* půst je skutečný půst! Jinde sobě polevuji, rozdělují si to čtyřicetidení na dvě polovice a zrovna jenom tři neděle po velkém masopostě slaví si už zase „malý masopůst“ — „après le carnaval la micarême“. A dovolí-li tomu jenom trochu, trošičku ponebí a časy, odbývají sobě tu svou „malomasopostní rozpustilinu“ (nové slovo, velmi pěkné, utvořené v duchu nynější universitní češtiny) pod širým nebem.

Z Nizzy například docházely letos popisy až úchvatné: květinová korza, projíždky ve vyzdobených vozech, na promenádách celé květinové bitvy, po celém městě samá bílá domina — skvostné ceny pro nejhezčí masky, hřimavý potlesk nejpěknějším vozům — po celý den přecházející hudební sbory, zpívající houfy — navečer ohňostroj na moři, za pomoci velikých, elektricky ozářených válečných lodí — inu, nesmírná krása! V Nizze je mnoho cizinců, přemnoho bohatých lidí, kteří nejen mohou, nýbrž i chtějí za veselý okamžik, za mihavou hračku utratiti pořádný peníz — — těch u nás není.

Teď jsou ti lidé v Nizze, zakrátko budou jinde. Rozjedou se po svých „vlastech“ a budou doma ukazovat, čemu se naučili. Také Vídeň má už po nizzánsku výročně zjara svoje květinové korzo, díky bohatcům a hlavně sídlící tam šlechtě. Šlechta ta vůbec činí „pro Vídeň“ mnoho. Teď například bude — nevím už ani k jakémužto dobročinnému účeli — veřejně i tančit, provozovat balet! Bude tu několik tanečnic sólových, pak pospolitě veliké „ballabile“: 1 kněžna, 4 princezky, 16 komtes — dohromady 21 vybraných krás! Za se-

dadlo 20 zlatých. Za lepší sedadlo, z něhož ještě líp vidět na 42 v trikotu vězících šlechtických nožek, 40 zlatých.

No — tančit balet, k tomu je šlechta myslím dost ještě dobrá! A peněz přitom vybere pro dobrý účel konečně také dosti mnoho! Vždyť se bude produkce opakovat a zase opakovat a pro třetí večer prý je uchystán docela ještě přídavek, „velká atrakce“: „Hurónské tance“! Provedou je pohostinsku někteří mužští členové „naší“ šlechty — firma „Brioschi et Koucký“ maluje k tomu číslu už zvláštní dekoraci skvostnou: „České hroby“ — —

Nezávidím věru Vídni aniž kterémukoli jinému městu podobných zábav a podobných lidí! Beztoho: jen ty veřejné zábavy jsou vskutku pěkný, které vyrostly nebo právě vyrůstají z národních zvyků, z lokálních potřeb; vše pak, co nanešeno odjinud, má už ráz choroby, vysiluje lid, dává národnímu životu pochybený směr. Náš národ má naprosto jiné životní podmínky než skoro každý národ jiný. Nemá šlechty, zaplat pánbůh, a nemá také dosud větších bohatců, bohužel. Kdo dnes u nás přece zámožnější, má ještě zcela jiné úkoly než na hračky rozhodit peněz. My musíme základně jinak žít a jinak růst. Mým ideálem byl v tom směru vždycky národ Holanďanů: také ten byl bez šlechty, také ten vyrůstal jen z pracovitého, lopotně namáhajícího se lidu. Vzrostl, zbohatnul — na školy, na umění, na zábavu ušlechtilou, na účely humánní dá milióny a milióny, o hračkách u něho neslyšíš. Je jako jediná litina, jako křemelová skála — křísnout do ní můžeš, ale neodskočí jediného zrnka — jen jiskry vyšlehnou, až mimovolně hlavou škubneš!

Nám Čechům doposud jde k duhu rozvoj tišší, domácnější. Někdy ovšem třeba také trochu vybočit zas z něho; ale jenom ne na příliš dlouho! Přiznám se — já nevím — ale já se například té „jubilejní výstavy“ zemské skoro tak trošičku až bojím! Lehýnký mráz mi při myšlence běží po těle — asi snad jako hospodyni, když ví, že jí do domu padne četná, hlučná společnost, že po měsíce nebude ani svou paní, bude musít posluhovat, s úsměvnou tváří — že se jí bude stýskat po navyklém tichouнкém koutku — a pak že bude všechno zpře-

vraceno, mnohé pokaženo — a najednou že tu bude zase kolem tak ticho — tak hlucho — —

Cit trochu ženský, arci, ale přirozený. Mám zajisté upřímné přání, aby na čest naši vypadla výstava skvěle. Víím, že musíme jí proto ledacos přinést i v oběť. Ale jenom ne *přes* příliš mnoho! Jenom nezapomenout, že jako žijeme do výstavy, chceme žít i po ní! Neobětovat výstavě něčeho, co bychom jaktěživi nedovedli si pak více nahradit! „Nerozdávat“ ze samé pohostinnosti samy sebe! Talent k tomu máme — což je o to!

Abych ale nechodil jako kočka kolem té kaše! Mezi jiným a mnohým mluví se tedy také o několika vlečných dráhách. O jedné na Letnou. Je nutna. O druhé na Hradčany. Je velice žádoucí. O třetí na Petřín. Bude vítána. Při této třetí spojují se nové podniky vlastně tři. Za prvé: elevátor, jenž má obecenstvo z malostranské nížiny vyzdvihovat vzhůru na vrch. Za druhé: rozhledna na vrchu, věžítá, veliká. Za třetí: tramvej, která by z Petřína hradčanským hřebenem jezdila kamsi na Letnou, popřípadě také obecenstvo od vrchního konce elevátoru dopravovala k rozhledně.

Co se týče té *tramvaje*, lze předpokládat, že za časů výstavy může býti dosti používána. Koho bude vozit po výstavě, alespoň pak ve dny všední, nejsem s to se domyslit. Že by jí bylo potřeba, aby dopravovala obecenstvo těch několik kroků k rozhledně, ať už elevátor ústí kdekoli, nenahlídne as nikdo. Ale — to *mně* nevadí, nejsem podnikatelem.

Co se týče *rozhledny*, nuže: nemáme ničeho podobného — ať se vznesel! Může se stát proslulou, hledanou, světoznámou, může si dobýt místa ve všech příručních knihách cestovních, ve všech cestopisech, v paměti všech cestovatelů atd. V Evropě ani není pohledu, jenž by malebností svou rovnal se pohledu z našeho Petřína: pohled z Burghurlu na Cařihrad je ovšem ještě skvostnější, ještě úchvatnější; ale Burghurlu leží už za Bosporem, na *asijské* straně! Proslulý pak pohled z tvrze svatého Elma na Neapol se zálivem — nemýlí-li mne české moje srdce — pohledu z Petřína na Prahu *se nevyrovná*, vzdor Vesuvu, moři a ostrovům! Arci, nedíval jsem se

z Elma za doby bouřné, pak snad je obraz stupňovaně krásný.

Tedy *rozhledna* — dobrá! Zvláště je-li rozhled z ní esteticky dobře vypočten. Nestlačí-li Hradčany příliš dolů, nemá-li být — jak jsem kdesi četl — divákům horizont rozšířen někam *přes* Hradčany ku podbabským vrškům — krásně profilované Hradčany musí *zůstat zakončením obrazu*, jinak je zkažen! Z nynějšího rozhledového pahrbečku na Petříně, nalezajícího se poblíž kostelíku a těsně nad zdí Seminářské zahrady, je pohled dnes nejpěknější, a kdyby estetickému rozpočtu při oné zamýšlené věžité stavbě nebylo vyhověno, byl by a zůstal by prostý pahrbeček také nadál nejlepší „rozhlednou“.

A co se týče konečně *elevátoru* na Petřín, — věc taktéž praktická, dobrá. Zvláště, ponese-li se jediným směrem, zde *skutečně* praktickým, a tedy žádoucím: hned od Újezdské brány vzhůru mezi kasárny a „Hlaďovou zdí“, zrovna ku rozhledně. Ale zdá se, že s tímto místem je nějaká obtíž, která sice nemůže být neodstranitelná, trochu alespoň však věc zadržuje, neboť navrhovatelé hledají místo jiné, našli prý „nejpříhodnější“ vzhůru Seminářskou zahradou a vyslovují v novinách také již naději, že správcové zahrady té nebudou „podniku klást překážek bohdá žádných“.

A já zase doufám, kdyby tou vlečnou dráhou, tím elevátorem, zkazil se na hlavním štítu Petřína jediný zelený keř, zničilo se jen na sáh zeleného drnu, že správcové toho štítu *bohdá o podniku nebudou chtít ani slyšet!*

Byl by to *počátek konce našeho Petřína*. Počátek konce „krásné Prahy“, v jejímž panorámatu je *zelený* Petřín nejpůvabnějším místem. Zastavit Petřín budovami či cestami, nebo třeba jen jej ukryt vysokými budovami dole u Vltavy, jakž k tomu učiněn vskutku již počátek, znamená: *zabit Prahu!* Zničit nadobro ten čarokrásný obraz, jaký se jeví divákovu zraku z pravého břehu Vltavy!

To by nám bylo pak pramálo platno, kdyby nějaký „karírovaný“ odevřhuba nebo „frakonosný“ zmačkninos tam z té rozhledny zabručel dolů to své „beautiful!“ — „charmant!“ — —

Ať jen nikdo neřekne: „Maličkost! Elevátor spotřebuje zdo-

la nahoru jen asi na 5—6 sáhů šíře. A dole jeden domek a na-
hoře jeden domek — a už dost!”

Ano! Ale už tam stojí několik těch domků! A když teď dva,
dají se tam kvůli čemukoli příště zase dva. A když už bude jich
tolik, bude Petřín už „beztoho“ zkažen, a o vhodná stavební
místa, zvláště na tak pěkné vyhlídce, je v Praze „beztoho“
nouze — a zkrátka — ono to bude s naším Petřínem jako s tím
oslem: přiložilo se na něho jen ještě jediné jablko — a zase jen
ještě jedno — a opět jen ještě jedno — tak dlouho po jednom,
až se osel natáh a bylo po něm!

NÁRODNÍ LISTY 6. dubna 1890

△ *V Praze 12. dubna*

Už to praská! Všude se to vaří, na všech stranách bouří, až se srdce chvěje. Okovy, o nichž se zdálo, že jsou ještě pro věk spjaty, náhle se lámou. Ba již houkly i střelné rány — —

Hehe — hehehehe! To to vjelo slavné redakci až do malíku u nohy! To se velectěnému panu státnímu návladnímu zajiskřily oči! „Pozor! Nedělní číslo — velké, důležité — a kdyby na ně snad tento konfiskace — —!“ I to je mi jedno! Pravda nade všecko! Ať už se stane cokoli!

A kdybyste postavili nabitý kanón proti mně, já na své řeči nezměním slova! Už to praská! Zámky pukly, země se rozevřela, vzduch se zatřás — svatý Jiří přijíždí na svém, pestrém kvítím bohatě ozdobeném koni — a po zemi všude před ním brčálový koberec, kolem něho po stromích barevné věnce, ve vzduchu nad ním jásavé, vítavé zpěvy — jaro! Obrovitě silný měsíc duben nám nadešel — staří Římané mu dobře říkali „odvírač“ — „april“ („avril“ — „odvril“ — „odevril“), a on odevírá nejen kraje a hory a doly, nýbrž i lidské oči a lidská srdce — nový život proudí kolem člověka i v člověku — a všem je nám tak volno, tak teplo, tak slastno — —

Oko se znovu sílí „barvou naděje“. Do ucha zvoní veselá ptačí píseň. Do nosu vkrádá se líbezná vůně fialek. A jazyk — ach, bože, jazyk! — ty dobré, ty znamenité věci, které teď člověk zase už bude dostávat k jídlu! U mne se například dnes poprvé zase upravuje zajíc, letošáček, „mladík“. Arci — je ještě maličký, skoro jen zajecí kotě; ale se zajíčky je jako s děvčátky —

*.... přijde jiný muž,
a bude hřích mít z toho,
a sjímat hřichy z bližních svých —
to v nebi platí mnoho!*

Už jsem teď dvakrát vstal od psacího stolku, šel pomalu ku dveřím u kuchyně a sehnul se tiše ku klíčnické dírci. Achich — ta vůně! Člověk by neřek, jak jednoduchými, jak zcela nepatrnými prostředky lze docílití téhleté zvláštní, až opojné vůně, — vezmeš jen ždíbanek másla, několik kmínů a kousíček cibule — a už se všem lidem po domě laskominou nosy točí! Pomyslám si tedy trošičku na té vůni a tichounce krađu se pak zase ku svému stolku. Aby mne kuchařka neslyšela. Ony se kuchařky smějou!

Povídám: zajíčky já náramně rád! Pasou se na mladém obilí a hebounké travičce, pochutnávají si na kapustičkách a drobné zelenině, papají bílé hříbky a jiné jarní houbičky, a mají pak masíčko — inu — dort! Ale vidíte — já jsem při tom jidle přece jen vždycky tak nějak smuteň! Je mně těch zajíčků, příznám se, líto. Že jsou tak pronásledováni. Bože, zajíci mají nepřátele! Nejenže je pronásleduje člověk, ale také liška, tchoř, kůna, lasička, ostrůž, havran, straka — zkrátka: kdo jen se na ně koukne, už by je sežral! Zrovna ale jako nás Čechy! Arci, pročpak jsou — zajíci! Kdyby kousali jako liška, nebo měli třeba jen tak malé, ale špičaté zoubky jako lasička, na dvacet kroků se jim všechno vyhne!

Dnes mám zajíčka — za čtrnáct dní doufám budu už taky mít špargl. Odpusťte, že neříkám „chřest“; ale já už jsem to jídal náruživě rád, když jsem byl ještě maličký hošík, a tenkrát v Praze se říkalo „špargl“. Posvátná vzpomínka z mládí, na níž se nesmí nic měnit! Prosím vás, jsou ve světě snad také lidé, kteří *nejedí* špargl? Vidíte, že nejsou! To bude za 14 dní po Praze „vařeního“! To budou vonět centy rozpuštěného másla, skví se vrchy nastrouhaných housek, lákat haldy — —

Poslouchejte: já mám znamenitý nápad!

O samotě se to tak nedobře jí. Pro jednoho, pro dva, pro tři jisté věci vařit někdy také ani za to nestojí. Vidíte, nynější Římané sobě v podobné příčině šikovně odpomohli! Když jim zjara začínají artyčoky — kterážto delikátní zelenina smaží se na oleji —, sestupují se Římané v společné kruhy, ano i ve velmi četné společnosti — pořádají si společné „carciofolate“ —

Poslouchejte — vydejme my teď provolání: „Pražané! Kra-

jané!“ Založme spolek „Špargl“ — nebo tedy ne, počkejte — spolek „Chřestýší“! Zvolme si mne za presidenta! Udělejme si první společné šparglování na Žofině — slavný průvod městem, s hudbou a prapory — dvanáct bíle oděných panen nese na ramenou obrovský, krásně vyzdobený špargl —

Na všecken způsob bude tím v českém životě vyplněna mezeza až nápadná: spolek pro *vaření* my dávno už máme, spolek pro *jedění* dosud není *žádný*! A spolek „Chřestýš“ nezůstane asi pak jediný: v letě se objeví třeba „Smažená mřínka“ (výletní místo Podol), na podzim „Švestkový knedlík“ (výletní místo Mělník) —

V hořejším sále na Žofině bude tedy veliká, ukrutná tabule. Zařízená po anglicku: s malou železnicí. My si zasedneme. Vagónky, v podobě podlouhlých („rybích“) mís, přijedou před nás. My si z nich naložíme. A teď každý líbezně nakloníme hlavu kředu. Poodevřeme poněkud ústa, která jsme měli posud stažena, aby se nepodobalo, že jsme jakoby mlsné kozy —

Ale ne — já tu nepodám dnes žádný obšírný návod! Zvyky a obyčeje nejlíp když se vyvinují přirozeně, z vlastního jadra a teprve během času. To bylo návykem starých a copatých časů, když vydávána pro všechno hned společná pravidla, návody, jakže se při jídle, jak při pití chovat — atd. atd.!

Až jsem ustrnul, když jsem se tyto dny probíral v novém Zíbrtově spise a tam četl, co všechno druhdy dle tištěných návodů člověk u nás při stolování měl a co *neměl* dělat!

Člověk *neměl* umaštěných prstů jazykem oblizovat. — *Neměl* hltat, jako by „i po čertu drobtý chtěl sežrat“. — *Neměl* z chleba „dělat si hadr“ a talíř jím stírat. — *Neměl* nepřítomných pomlouvat. — *Neměl* nic nechutného mluvit. — *Neměl* kosti pod stůl pro psí rvačku metat. — *Neměl* mlaskat jako u koryta. — *Neměl* pít jako kůň, soptit jako jehně, držet maso tlárou jako medvěd, sáhat na všechno jako „nestydatá moucha“. — *Neměl* za stolem usnout. — *Neměl* psíka na klíně držet. — *Neměl* domácí kočku za ocas tahat. — *Neměl* si blechy chytat — — Zkrátka, člověk *neměl* při jídle mít ale *prázdňou radost!*

A těm věcem učili se lidé i z paměti! Povídám: jen žádný zákoník! Kdo dobře vychován, kdo pravý má cit, nosí pravidla sám již v sobě a ta pravidla jsou mu zákon!

Podívejte se například na milou naši mužskou mládež v Praze! Na „mladé pány“! Učí je někdo, jak ve veřejnosti se chovat? Jak po ulici stát a chodit? Jak mezi lidmi se pohybovat? *Nikdo* je neučí, a oni přece všechno vědí! Jeden se chová jako druhý! Zrovna jako kdyby měli svůj tištěný zákoník!

Dobře vychovaný náš mladík všude tam, kde je největší tlačeniště, žene se kupředu co nejrychleji, jen aby mohl dostatečně vpravo a vlevo štouchat.

Dobře vychovaný náš mladík, když přece se musí někdy někomu vyhnout, například vpravo, učiní to tak, aby alespoň zase někomu vlevo přitom na nohu šlápnul.

Dobře vychovaný náš mladík, když vidí, že někdo přistupuje k výkladní skříni, honem se přitočí a postaví se před sklo.

Dobře vychovaný náš mladík, když nese hůlku, nese ji pěkně pod ramenem, aby lidem příjemně šimrala brady.

Dobře vychovaný náš mladík, když lehounce přší, tlačí se pod svým deštníkem těsně až k domu a nutí všechny, kteří jsou bez deštníku, aby šli středem. Když je ale liják, jde mladík sám pak tím středem a řídí konce své plachty, aby lidem s nich stékalo za krk.

Dobře vychovaný náš mladík, když někoho zná, řekne svému soudruhovi: „To je ten a ten!“ — ale tak nahlas, aby to ten někdo sám slyšel. A je-li to děvče, řekne mladík nahlas: „Ta bydlí v ulici; namlouvá si ji lajtnant!“

Dobře vychovaný náš mladík, líbí-li se mu děvče, předejde mu za minutu pětkrát, takže děvče nemůže učinit poctivého kroku.

Dobře vychovaný náš mladík, má-li cigáro v ústech, pouští kouř děvčatům zrovna do obličeje. Aby viděly: „Ten smí už veřejně kouřit — za deset let bude se moci taky snad už ženit!“

Dobře vychovaný náš mladík, baví-li se cestou se svými kamarády, činí to výrazy co možná neženěrovými. Například: „To jsou krásný fialky! Velký jako prasata!“

Dobře vychovaný náš mladík, přijde-li mu, aby si odpliv,

neznečistí nikdy přitom chodník! Alébrž on odplivne do vzduchu, aby to vítr vzal a „někam“ zanes.

Jeden jako druhý! Vskutku jako kdyby měli svůj tištěný zákoník!... A jsou pak proto také tak příjemní, jsou milí... člověk se s pýchou ohlídně po nich... „Naše budoucnost...!“

NÁRODNÍ LISTY 13. dubna 1890

△ V Praze 19. dubna

Dne 16. dubna t. r., ve skupině měst Mladá Boleslav, Turnov atd., „vynášeli smrt“. To už je takovým starým českým zvykem: kdykoli svět sobě myslí, *teď* že konečně Čechy už nadobro spálil mráz, oni najednou obživnou a mají se ve se se a jakoby nic zase ku jarní setbě. Což bývá pak spojeno s jakousi národní slavností, se všeobecným veselím, hudbou, písněmi a hostinami.

A po dobré hostině je člověku vždycky tak nějak volně! Natáhne si pod stůl nohy. Hledí veselým zrakem na ostatní. Kouří si a pouští ze rtů samé jen hezounké, modravé kroužky. Takto ale jsou ta napapaná ústa pohodlná a němá — někdy sice zdá se jim, že by přece snad měla něco moudrého pronést, zašeptnou také skutečně nějaké počáteční slůvko — snad ještě jedno —, avšak zase už sklapnou a zůstávají němá. A pocit opravdové rozkoše klade se na všechny údy —

Když já ale *musím* dnes mluvit! Když je sobota a dvanáct miliónů Čechů — ode dne 16. dubna, kdy jsme řekli: „*Vlastní silou!*“, vážíme totiž dvojnásob — hledí mi na špičku péra! A pochutnává-li si jiný a oddává se medové lenosti, musím já tu dnes vrčet a myšlenky soukat a — — I což by bylo o myšlenky, třeba veliké, ohromující — čtenář mne zná — čtyřicet za krejcar — —

Bum — tady je jedna! — 1. května budou dělníci mít všeobecný, veliký svátek, a ten chtějí si rok co rok příště opakovat. To bude svátek tedy *společenský*: víte co? Udělejme si my demokraté také nějaký svátek, *politický!* Oslavme, „založme si“ 19. květen! V den ten bude tomu totiž zrovna sto let, kdy francouzskými zákonodárci *zrušena šlechta*.

Já se domnívám, že návrh můj bude jak od velectěného obecnstva, tak ode všech slavných a vysokých úřadů uvítán

zrovna až s nadšením. Soudím podle toho, jak radostně všude se už očekává ten den 1. května —

Arci, tenkrát šlechta byla zrušena jen pro Francii. Ve mnohých pak jiných zemích a u jiných národů prý květe dosud, a je prý to tam skutečná, národně uvědomělá, pro umění a vědu nadšená, překrásná šlechta. Zato u nás dávno už je po ní! Přestala sice bez konventů a jakýchkoli zákonodárných sborů, vyhynula sama od sebe v té naší nepřiznivé, tvrdé národní půdě, v níž dovede klíčit a zakořenit se jen mysl opravdu silná, obětavá, nesobecká, — ale to je jedno: slavme my „to“ 19. května!

U nás vyrůstá teď už druh lidí naprosto jiný, nový. Když k němu přihlídněš, řekneš ovšem: „Vždyť je to *skutečná šlechta!*“ a máš také konečně svatou pravdu; ale, příteli: základ těch lidí je *jiný*, život je v nich *jiný*, lesk na nich je *jiný* — povídám ti, druh to *naprosto nový!* I jméno se těm lidem dalo už jiné: neříká se jim šlechtici, říká se „mecenáši“. Ještě je jich arci ukrutně málo, ještě jsou téměř jen pro obdiv, pro radost oka a pro posilu českého srdce; ale už *jsou* — a dá pánbůh, že *budou!*

Slovo „mecenáš“ mělo u nás ještě donedávna příděch komičnosti. Z té doby, kdy už jsme nebyli v poměrech zrovna nejprimitivnějších a nejbídnějších, kdy sobě ale přece ještě každý, kdož šel jednou v témdni za zlatku do divadla, nechával se samolibou tváří lichotit: „obětovný vlastenec“. A kdy ten, kdo věnoval literatuře nebo umění stovku, sám se pak staral, aby alespoň stokrát v novinách byl nazván „mecenáš“. Ba ještě před dobou zcela kratičkou byl název „mecenáš“ metán do úrovně malých a nízkých duchů. Když totiž mecenáš skutečný, názvu toho plně hodný, byl věnoval knížecí dar, aby posloužil rozkvětu českého ducha, a divní někteří lidé hleděli činu toho ihned vykořistit jen ve prospěch politické strany.

Litoval bych srdečně onoho muže, kdyby byl při *tom* svém činu měl opravdu podobný účel! Buďme rádi, že smíme o něm mít úsudek jiný! Má-li nebo nemá-li někdo se stát mecenášem svého národu, otázka ta nenáleží našťestí věru k stra-

nickým otázkám denním: k té odpovídá šlechetná mysl a cit pro lidskost — a obě ty vlastnosti jsou „půdou neutrální“.

Mám o pravém mecenáši zcela určitý svůj pojem. Myslím si ho co klidného člověka, jasného, tichého zraku. Je spokojen s výsledky svého života a zkumným okem rozhlíží se po životě jiných. Tu najednou oko zavadí o některou vadu — vidí zápas až zoufalý, vidí potřebu a nikde pro ni ukojení — muž přemýšlí, v duši jeho se jasní — náhle ho proniklo přesvědčení, on sám že může, že musí tu pomoci, a muž přikročí ku svému pokladu a klidnou, jen blahým pocitem rozechvěnou rukou vezme z něho, čeho potřebí národu, společenstvu, lidstvu. Chtěl bych jednou v takovém okamžiku pohlédnout do oka toho muže, ucítit ten záchvěv jeho ruky —!

Mecenáš myslí na věc vznešenou, nikoli na sebe, a přece sobě v dějinách zajistil jméno nesmrtelné.

Arci — k tomu nemá každý ducha, nemá každý velké dost srdce, ba nemá ani vzdělanost, totiž průpravu ze života. Jenom muž skutečně dobrý, přitom ale životních bojů zkušený a zkumným pro ně duchem nadaný je schopen pravého mecenášství. Proto také pravých mecenášů, dobrodinců, nalezneme nejvíce mezi muži, kteří povznesli se „vlastní silou“. A protož například „samoploďná“ Amerika má takových mužů již celý tem. Svět je zná a činnost jejich byla a jest taková, že svět je zapomenout ani nemůže.

Jednalo se o Agassizovu proslulou pak vědeckou výpravu do Jižní Ameriky. Nebylo na ni peněz. „Vyberte si svoje soudruhy, uspořádejte svoji výpravu, proveďte svůj úkol a zašlete mně svoje účty,“ napsal Nathaniel Thayer z Bostonu Agassizovi.

Jednalo se o Collinsův telegraf do Asie a Evropy, vypočtený na deset miliónů dolarů. „Daruju první milión a dám ještě jiné milióny,“ určil se a oznámil Hiram Sibley.

A což Peabody, jenž dal na chudinu novoyorskou 2 1/2 miliónů a na chudinu londýnskou také tolik, založil a vystavěl universitu, tři gymnasia, velkolepou knihovnu pro lid! A Girard, jenž postavil obrovitý sirotčinec! A Petr Cooper — F. Astor — atd. — atd.! A příklady ty vyvolaly následky a ne-

uplývá jediného roku, aby z Ameriky nedošly nové a nové čarovné zprávy.

„Mecenášové vědy a umění, stejně jako dobrodincové chudých a nemocných, jsou *šlechtici mravního světa*,“ praví Eschenbach. *Nová šlechtictví*: osobní, nikoli rodné, zasloužené, nikoli darované! Svobodná Amerika má té šlechty již celý Olymp. Mnoho jí mají také již Němci. Též ale my nemusíme více hlavy své klopat, když na světě mluví se o „šlechticích mravních“.

Již nám někteří zazářili jako hvězdy nepopíratelné velikosti. A není pochybnosti, že obloha česká bude jich mít nenáhle až do nejzazších končin. Svoji „Mléčnou dráhu“, skládající se z miliónů na pohled drobných hvězdic, ta obloha naše alespoň již má. Je jí celý *naš národ*. Ten vzrůstá vpravdě jen „vlastní silou“, ten vskutku „dělá se sám“, a proto také mžikem u nás pochopil i nejprostší člověk, čehože národu zapotřebí, a i nejchudší Čech stal se mecenášem Čechů ostatních. Dvakráté již sobě národ věnoval na divadlo po miliónu, do sta sobě z vlastní kapsy vydržuje škol, bohatými fondy obmyslil téměř již veškeré svoje spolky, památce mužů svých skutečně velkých klade pomníky skvělé — a je již vidět, že neustane nikdy ani na den být tím vlastním svým dobrodincem —: český národ — samý šlechtic! Věru, prsa mohou se každému pýchou dmout, kdo k tomu národu patří!

Takový národ ovšem pak má ještě nad jiné pravý cit pro každého, kdož v jeho řadách objeví se tedy co „mecenáš velkého slohu“. Otvírá mu vřelé svoje srdce. Kloní se mu ochotně, ale bez podlízavosti. Jeť a bude u nás týž zase poměr, jaký byl už za dávných českých časů: muž s mužem stejné ceny, a kdož toho zasloužil, byl ctěným „vládkou“, byl „primus inter pares“ — „první mezi rovnými sobě“! —

Tedy — abychom už ke konci zatočili — tedy by mohl ten „19. květen“ býti snad oslavným dnem té naší *nové* a vskutku „*národní*“ šlechty?

A co už tedy s tou šlechtou, která je „šlechtou *pouze* dle rodu“? S těmi, jichž největší zásluhou, že se narodili? *Nestarat se ani o ni!* Setlí sama někde v koutku!

Či dát ji snad do muzea? Ach ne — tam ona by se nesnesla s těmi popelnicemi, v nichž tlejí zbytky našich *pohanských* předků, tam chvěla by se věčnými strachy vedle skříní, v nichž dřímají cepy našich *husitských* otců —

A když ji přece pro památku snad uschovat, tedy — myslím — poblíž Muzea postavit pavilónek zvláštní! Ve slohu sara-cénské krypty, zdi samá ozdúbka, samičké heslo. A kolem pavilónu upravit pěkný, rozkošný květinový sádek.

Nejlíp z tulipánů. Tulipán je také takovým „šlechticem dle rodu“. A jeho rod je prý starší než veškerých „našich“ šlechticů: sahát daleko až před křížácké války! Pakli jsem se dobře kdesi dočet, pochází „z říše copů“...

NÁRODNÍ LISTY 20. dubna 1890

△ V Praze 26. dubna

„Proslulý“ svými proroctvími dr. Falb předpověděl pro letošní jaro a leto sílu „kritických dnů“, jak on je nazývá, kdy příjiti mají zcela neobyčejné bouře, zhoubné větry, ledové časy, ukrutná krupobití atd.; bude tedy letošní jaro a leto najisto velice krásné. Všechno překrásně poroste, pokvěte a uzraje. Arci — marně! Letos by si mohla příroda odpočinout. Mohla by sedět a přemýšlet. Třeba i tajně se cvičit a ledačeho oprůbovat. A napřesrok nebo řekněme za dvě leta překvapit nás něčím zas zcela novým.

Pro kohopak letos příroda vlastně například květe? Pro nás mužské ne: my si květů nevšímáme. A pro ženské také ne: ty daly pro letošek přírodním květům nadobro výpověď a drží se dělaných. Nosí je okázale na ňadrech, na rameni, na boku, vůbec všude, kam jindy si připínaly drobnou kytičku přirozených květů. To není ale móda, to je *pokrok!* Svědčící o vzácném smyslu pro harmonii: „na falešné srdce falešná ňadra, na falešná ňadra falešný květ“ — tak se to patří! Dotyčná pražská firma lifruje letos ňadra a květy už také pohromadě.

Hlavní spotřeba dělaných květů děje se letos ale pro klobouky. Tu se jich spotřebuje skoro až k neuvěření: na některé dámské hlavě to vypadá spíše už jako ošatka ze Zeleného trhu než jako klobouk. A na všech kloboucích jsou ty květy teď uvity do *věnce*. Letos chodí *všechny* dámy „pod věncem“, i ty — i ty — no řekněme: i ty, které toho „nemají vlastně ani zapotřebí“.

Mladým dámám věneček ovšem sluší — „usměvavé ráno se věncí korunou“; starší dámy ale nosí jej tedy snad co vyznamenání za dokázané už „občanské ctnosti“? U mnohých dam je to asi zase „věnec vítězný“? U jiných znamená snad teprve

„vyzvání k boji“, po zvyku starých Čechů, kteří místo rukavice posílali věnce ?

Snadže to všechno lze arci vyčísti již z barvy a druhu květů; přiznám se ale: já na to ještě nepřišel! Pověstný „věnec hrachový“ — české znamení „koše“ — jsem dosud nezahled ani na jediné hlavě. Rovněž ne ještě pověstnější „věnec slamený“. Zato se mně asi u dvou nebo u tří ženských zdálo, že ten jejich věnec vypadá jako věník nad restaurací — —

Copak je mně ale po tom! Když jsem začal dnes o vědě, měl jsem zůstat při vědě a neplést se do věcí ženských! Věda je tak zajímavá! Tak bohata! Skoro denně vyváží na povrch nové a nové věci, a povinností nás novinářů je, abychom své obecenstvo s nimi seznamovali, spravedlivě a nepředpojatě. Ať nějakou novou, velkou pravdu objeví třeba Němec, pravda — abych to řekl s obvyklou duchaplností — pravda zůstane pravdou!

Tadyhle tedy objevil dr. Vilém Schultze, žijící a přemýšlející v Liesingách u Vídně, kde je ten velký pivovar, z jakýchž nádob má se vlastně pít pivo, aby neškodilo zdraví a podrželo svoji čerstvou, jemnou a lehkou chuť až po dopití. To je ovšem věc ukrutné důležitosti a teď při nastávajících letních výletech zrovna až nalahavě časová!

Tedy: do jakých nádobek má se v hospodě pijákovi pivo nalít — co byste řekli? Pan doktor prozkoumal nádobu po nádobě, nezapomněl ani na jedinou, vyjma na náš český dřevěný, dobře vysmolený korbel, a praví: Do skleněných ne, v těch se pivo vlivem světla úžasně rychle kazí. Do hliněných také ne, v těch je obsaženo olovo, jež se nalezá ostatně i ve sklu. Do „kamenných“ rovněž ne, v těch zase jsou rozpustné „silikáty“ a ty škodí. Do cínových snad ještě nejspíš; ale ani ty nejsou nám naprosto zdravý. „Nejlepší nádobou,“ praví konečně pan doktor, „je *dobře vyzlacená nádoba stříbrná*.“

Tedy stříbrné konve! zní poučení pro hospody. Ale — a na to ukazuju raděj hned ještě jednou — *dobře vyzlacené!* Také ve stříbře je ještě olovo.

Jenže — já bych arci neměl do toho mluvit — moh bych podržet svoje myšlénky pro sebe, copak já rozumím vědět! —

jenže — když mně to tak zrovna už napadá — pane doktore: nebyly by *ještě* lepší nádoby hned *xcela zlaté*? Naším šenkýřům bylo by to už jedno!

Na všečen způsob je pokyn páně doktorův přímo neoceřitelný! Ale jen dále na širém poli vědy — dále! Dr. Schimmelbusch — opět Němec, naši čeští učenci nenajdou jaktěživi ničeho! — dr. Schimmelbusch našel *nového* *bakcila*. Ano! A sice ve štířících (po pražsku „vimrlatech“) na lidské kůži.

To je teď vskutku radost! Sebevědomí lidské roste až úžasně! Já například teď vím, že na vlasech se mi po hlavě honí mikroskopičtí „cringaréni“, že v štíříku na čele veselí se mi bakcil, dodnes ani ještě nepokřtěný, že v jarně zarudlém oku působí mi jiný zas bakcil, jehož jméno jsem bohužel zapomněl, že v zubech —

Ano, to vy snad ještě ani nevíte, že dr. Gouffen našel bakcila také teď v lidských zubech? A *ten* bakcil prý to je, který v ústech způsobuje stahující, laskominový pocit, když člověk už po delší dobu ničeho nejed, a který dostává se až do žaludku a tam působí nevrlý, netrpělivý pocit, jež navykli jsme nazývati hladem —

Výborná myšlénka! Jakže rozluštit společenskou otázku, jak odpovědít, když ozve se volání po chlebě, jak odpomoci hladu! Vypucovat chudině pořádně žaludek —

Arci, ona chudina bývá trošičku umíněná! Co už tu bylo na světě dobrodinců, kteří jí ten žaludek pucovali, není téměř jediného, jen trochu mocnějšího pána, aby se byl někdy někde do ní pořádně nespustil; ale „Jíst! Jíst!“ hučí to „pustě“ v odpověď —

Ach bože, co se nás moudrých lidí už s touhletou „společenskou otázkou“ namuckalo! Před čtyřmi dny i sám svatý otec pronesl o ní veřejně už svoje mínění. „Nebude rozluštěna otázka ta,“ pravil, „dokud všude po světě budou se vydržovat tak ukrutné armády —!“

„Výborně — *xcela* můj náhled!“ chtěl jsem vykřiknout, že by to bylo bývalo z Prahy až do Říma slyšet. Ale rozechvěním se mi pojednou hrdlo stáhlo — ta radost, ta radost na stará

kolena — té radosti jsme se my dva, já a papež, věru nenadáli, že budeme přece někdy v něčem spolu souhlasit —

Ale — bojím se — jiní lidé, takzvaní politikové, ti nám to zase as zkazí! „*Kdyby to šlo,*“ řeknou, „*když to ale nejde!* Všude je napjatá situace! Všude všechno ve plném varu —“

Arci — prožluklá situace! Ono se to skutečně všude teď vaří! Bouřné, děsivé zprávy přicházejí z nejdlehlších, nejtišších koutů. Když už dnes i ten zapadlý, dobrý, pobožný Oberammergau —!

Ovšem se tam nejedná „o jídlo“, jedná se o ctižádost, k tomu ještě také jen o uměleckou; ale v tom je právě zlé to „znamení doby“, že ať se děje co děje, všechno nynějšího času rozedme se do vln až bouřných!

V Oberammergau, horském to městečku bavorském, budou letos zase provozovat světoznámé teď už své Pašije. To je stará — prastará divadelní hra, na níž už od nepaměti nemění se ani slůvka. A neprovozují ji divadelní umělci, provozuje ji lid.

„Toť jako u nás!“ vskočí mi někdo do řeči. Ticho, Čecháčku, nebuď všetečný! Tam „pašije“ *hrajou*, my je *žijem* — v tom je základní rozdíl!

Ale nenechme se vytrhovat!

Letos tedy je v Oberammergau hotová revoluce. Komická, přece však poučná. Jednalo se o nové obsazení úloh. Všechno šlo hladce. Kristus, miláček Jan, Petr, ostatní apoštolé, Kai-fáš — všichni tiši a spokojení. Vtom rámus ukrutný a spouští jej — *Jidáš!* Že prý ne a ne vzdáti se ať už jakkoli své úlohy posavadní! Že prý není ani tak stár, jakže se říká! Že prý má ještě zcela dobrou paměť a dovede něco ještě zahrát! Že prý „*když už přes čtyřicet let prodává Krista Pána*“ — atd.!

Boj. Ohnivě dvě strany. Celé vùkolí taktěž už rozštípeno nadví. Zvláštní zpravodajové vysílání z Mnichova do Oberammergau. Dlouhé novinářské zprávy o zápasech řečnických, o intrikách zákulisních — telegramy, zaslána, ba úvodní články —

A jedná se — o Jidáše —!

△ V Praze 3. května

„Byl první máj...“

Račte odpustit, že začínám také já ještě tou naší poeticky sice líbeznou, přece však jen až přespříliš otřepávanou frází! Když to ale tentokráte věru jinak nejde! Rok co rok se těch Máchových slov užívá kolem 1. máje sice tisíců- a tisícůkráte po Čechách; ale letos — a teď dovolu, abych už zase užil hodně běžné, hodně otřepané fráze: já chtěl bych mít jenom tolik zlatek, kolikrát zrovna *letos* byla u nás slova ta přenešena, a to často jen jakoby mimovolně — jako ve snu — tichounkým šepem —

Ano: Byl první máj 1890! A kdo jej co muž dozrálý, myslivý prožil, do dnů svého života na něj nezapomene!

Bylo by zajímavé číst nějaké česky psané, pravou poezií ozářené, hlubokými, vsutku „lidskými“ myšlenkami prosycené „mystérium“, v němž by vystupovali jednotliví hlavní dnové celého roku a mezi sebou řečnický zápasili, kterýž z nich je tedy nad jiné, který je *přední*.

Aby předstoupil například den Nového roku. Ale ne ten pustý, z ciziny k nám přenešený, s hlavou těžkou a vířivou, s obřadností hluchou a protivnou, plný lži a plný dotěrné sobeckosti! Nýbrž český den novoroční, jaký dýše dosud u nás na vesnici. Kdy je v domácnosti tak ticho, tak svato. Kdy všude tak čisto, všechno včera hned uklizeno a obstaráno, a koná se jen nejnnutnější, neodkladná práce. Kdy druh s druhem mluví tak mírně, skoro jen pološepem, a chrání se, aby ničím nepohněval, nepodráždil. Kdy oblekou do kostela oděv svůj nejpěknější a tam se tak vroucně modlí, a pak až do nového pracovního rána je doma všem zas tak blaze, tak krásně!

Aby předstoupil den Štědrovečerní, jinde den plný trhového hluku, den neobyčejných, nákladných hodů, den vzá-

jemných, překvapujících darů — u nás na vesnici obraz jen chudého našeho života, ale zlatého, rodinného štěstí. Kdy po dni věnovaném obyčejnému šumu nastává večer tichý, lidé po špičkách, aby nebylo hluku, scházejí se ve světnici a zasedají za stůl, spokojeně požívají své houbové polívky, maštěných krapek, výražkových vdolků, pařeného sušeného ovoce — ale pak se ihned a ještě blíže k sobě sesedají a vypravují si všeliké ty podivné zkázky, o časech bývalých, o zemích vzdálených, o tom, jak narozen spasitel, a jak byla svatá noc náhle plna denního jasu, a andělé zpívali, a jak lid chudý pospíchal k Betlému a byl první, který poklonil se vykupiteli, první, který poznal, že v rovnosti lidské leží lidstva spasení, — a kdy je pak všem poslouchajícím i povídajícím, jako by už skutečně rozjasňovalo se jim nad hlavami a svítalo to spasení, a oni povstávají a pokřičují se a jdou pospolu na „jitní“ — vstříc novému ránu — —!

Aby předstoupil úterý masopostní, sprovázený hudbou a zpěvem, způsobující, že každé oko veselostí se leskne, noha si dupne, srdce si poskočí a ústa vejsknou. Aby předstoupil a s ním závodil den 1. apríle, žertovný, podskočný, plný žertů a kudrlinek, samá rolnička a posměšná píšťala.

Aby předstoupil den 1. května. Ověnčený mladou, brčálovou zelení. S vonnou konvalinkou v lesknoucích se vlasech. Se slavičí písní na chvělém rtu. Se žhoucí jiskrou lásky v roz-touženém oku.

Tisíce básníků už ho opěvalo. Miliardám lidských srdcí pomohl k rychlému, blaženému tluku. Přece by as nevěděl, cože určitého dovedl by na prospěch svůj pronést. Jeho obo-rem je sice širá říše krásy a lásky, ale jeho působení děje se jen ve skrytosti, v tichých houštinách lesních, v nitru probouze-jícího se poupěte, v rozvírajících se srdcích. On nemiluje hluku a šumu. On není pro vířivou společnost, pro zábavu houfnou: je pro něžný pohled dvojích jen očí, pro sladký šepot dvojích jen rtů.

Vskutku také — ovšemže náhodou — opravdová, těžko-pádná historie lidstva doposud se u něho téměř ani nezastavila, u 1. května. Totiž — až donedávna! Až přišel 1. květen

1851 a odevřel první výstavu světovou a v ní spojil veškeré národy náhle v jediný kruh.

A neuplynulo ani čtyřicet let a přišel už 1. květen 1890. Věru, kdož jsme se ho dočkali, že jsme dožili se nejpamátnějšího 1. května lidských dějin. Ba snadže nejpamátnějšího dne těch lidských dějin vůbec!

Klidným, železným krokem přirazily 1. května 1890 batailony dělnické, přečetné, nepřehledné, a vřadily se do lidského šiku, aby již provždy stejným postupem šly s námi ostatními za vznešenými lidskými cíli, stejně oprávnění, stejně obtížení, stejně blažení.

Byl to postup mohutný, neodolatelný, jako když se hrou vlny okeánu. Kdo přihlížel, porozuměl, co „síla elementární“ znamená! I když přenešena na věc duševní, mravní!

Zvláštní den! Podivná nálada! Nikoli strach — ach ne, toho mně nepřípadla ani možnost —, ale takové divné očekávání čehosi neurčitého, naprosto neznámého zachvělo také mými všemi nervy. Pocit nikoli příjemný. Pamatuju se jen na dva momenty ve svém životě, kdy — ač podoba s nynějším momentem třetím není takto pražádná — jsem měl pocit přece stejný: totiž před tím „něčím neurčitým, neznámým“. Poprvé roku 1848, v oněch hodinách, kdy Praha byla bombardována; tu se týž pocit probouzel a udržoval mezi jednotlivými výstřely pumových hmoždířů. A podruhé roku 1866, onoho dopoledne, kdy Prusové se blížili Praze.

Zvláštní den! Takový tichý, těžký, „zařezaný“. Ulice se zcela jinou tvář. Žádné vyzývavé čepice buršácké. Žádné ekypáže, ba ani drožky. Žádní páni. Žádné dámy. Jenom tak, kdo musil, a mezi těmi také my, které chudý dělník klamně počítá mezi „pány“, ale pravý pán dobře mezi „dělníky“.

Tu se pojednou začalo hrnout lidstvo směrem od Prašné brány: dělníci se ubírali z karlínské schůze na pražský tábor.

Šel jsem schválně proti všemu proudu.

Červené odznaky, červené kravaty — klikatým bleskem projela mozkiem vzpomínka na Komunu, na rudé prápory anarchistů! Poprvé jsem ji viděl na lidech, tu temně rudou barvu světového sociálního hnutí: zachvěl jsem se. Kupo-

divu — kupodivu! — tytéž barvy: černá na temně rudé půdě, které vlály nad hlavami husitů, bojovníků za svobodu náboženskou, tytéž barvy vlajou dnes nad hlavami bojovníků za úplnou rovnost občanskou!

Davy se hrnou. Ne husté, schválně pořídle, tím nekonečnější. Všechno v oděvu svátečním, čisté, lesklé. V rukou lehýnké sváteční hůlky, „špacírky“. Některé ruce, asi zrovna ty nejmozolnější, ale nechtící dnes, ve „svátek“, tu svou drsnost ukazovat, i v kožených rukavičkách.

Davy se hrnou nepřetržitě, ale šum je jen nepatrný. Dělníci jdou skoro mlčky, jako když je vidáme chodit houfně navečer z práce: zamklé, na slovo skoupé, s tváří opravdovou — a dnes docela tak železně opravdovou! Nu, jenom se podívej — vidíš: tady ji máš už označenu na tváři, tu „elementární sílu“! Ale ani přitom nezatrneš! Cítíš, že síla je ovládána měrnou myšlénkou. A pojednou — jakoby zázrakem — pojednou jsi porozuměl tomu letošnímu „prvnímu máji“, pojednou vidíš, že veškerá posavadní situace společenská i politická jediným trhnutím se dnes pozměnila, ale nejen už pro dnes!

A nekonečným proudem davy hrnou se dále a spěchají na Střelecký ostrov, na ten svůj tábor. Porokují si tam nějakou hodinku pospolu. Nejprv o umenšení denní své práce. Domnívají se, že pánbůh, když má pro ně napořád obě své ruce plničky práce, nemá pak arci, čím by jim žehnal. Nu, požehej vám pánbůh!

Ale na ulicích vzdor táboru proudění už nebylo. Ne za dne a ne za večera. Ba lidstva všude od hodiny k hodině více a více. Statečné, nepopíratelné vzezření sváteční! Dělníci pak už pyšně se svými ženuškami po pravém boku: na tvářích úsměv spokojený, v oku radostnou jiskru. A s nimi a mezi nimi Praha ostatní, taktéž spokojená, taktéž radostná.

Zvláštní — ba prazvláštní den! Věřu, i ta příroda všude vůkol jakoby pod zákonem stejným! Ráno dusivá mlha, vzduch šedý, tak těžký — pak najednou se vyhouplo slunce a bylo tak jasné, tak zlaté, tak blažené —

Byl první květen roku 1890!

△ V Praze 10. května

Nevím věru, jakže dnes začít! Do téhodne máme už svatého Jana, svátek všech Jeníků... „A ty jim chceš tady dnes gratulovat!“ skáče mi čtenář do řeči... No — pročpak ne! Pane čtenáři, ty jsi přece také Jan? — „Ale ne Nepomucký: já jsem Křtitel!“ — Křtitel, dobře — vždyť se to nemusí pronášet ani s tak ukrutnou pýchou! A což ty, pane hned druhý? — „Arci — já jsem Nepomuk — ale...“ *No tak to tady zde máte!* Oni se novodobí Češi za svoje nepomuctví téměř až stydí! A tu je pak věru těžko psát, těžko veřejně gratulovat! A já, když takovou věc vidím, to vám mně začne hned ruka se trást — já se chvěju pro nespravedlivost lidskou na celém těle, já bych nejraděj jako rytíř ihned vrhnul se do boje za pronásledovanou — nevinnost — — ne, ne, svatý Jene, nezdržuj mne — já vím, čím jsem ti povinen — já už se mírním — já — —

Pražádná pochybnost: Čechové berou dnes v nevážnost svého velkého svatého Jana! Staví ho jaksi do protivy se svým Janem Husem. Poněvadž tento byl do pytle zašit a upálen, mají podivným způsobem onomu za zlé, že byl do pytle zašit a utopen. Poněvadž Husinecký pravdu hrdinně pronášel, nelíbí se jim, že Nepomucký pravdu hrdinně smlčel. Jako by oheň a voda nebyly stejně vyšly z rukou božích! Jako by nepoučovalo nás už samo Písmo svaté, že sice dobře v pravý čas mluvit, ale stejně dobře v pravý čas mlčet! Jako by nestálo psáno, že mlčelivost je „*ctnost*“, a to „*spasitedlná*“, jako by nebyl řekl jeden z proroků největších: „*Jest mlčelivý, kterýž nalezen bývá moudrý!*“

Ovšem, nesmím sám zase být nespravedliv. Řekl jsem na-
hoře: „Čechové berou...“ Ale musím ihned tady polovinu výroku zas škrtnout a říci: „Čechové, *ale ne Češky!*“ Žena je „přírodě bližší“, žena má pravější cit — česká žena *miluje* svatého Jana z Nepomuku. Předně proto, že jeho život je oha-

len tak trochu romantikou, že pověst říká: král Václav měl hezkou svou královnu v podezření a s ní i Jana kanovníka. Ale hlavně ho milují ženy pro jeho mlčelivost. Vždyť ženy milují mlčelivé muže, i když tito — ani nejsou svatí!

A která se z nich jmenuje Johanka, věru že za to své jméno se nestydí! Řekni jí „Žanny!“ — směje se na celé kolo! Ať už je Nepomucena, nebo Baptistka, ať je Johana Chusova, nebo Johana ze Sině, nebo z Valois, nebo ze Šantalu, ona se vždycky směje, ta „šantalka“ malá!

Zato tedy Čechové! Ba ti věc celou přepínají zrovna až do krajnosti, ti poukazují i k tomu, že prý pan vládní rada Tomek dokázal, že svatý Jan z Nepomuku ani nikdy nebyl! *Kdepak?! A jako by na tom něco záleželo!* Jako by pan vládní rada, kdyby sobě toho například vláda přála, nedovedl dokázat hned zase opak! Vždyť ho to nic nekoštuje!

Já povídám: *svatý Jan byl!* Jakkak by byl mohl sice roku 1383 umřít? Jakkak by ho byli mohli prohlásit za svatého? Jakkak by tu byl mohl po něm zůstat zázračný jazyk? Jakkak byla by se dostala celá a tak podrobná svatojanská legenda do lidu — do *všeho* lidu? A hlavním důkazem je mně *zrovna* počínání si pana Tomka! Pan Tomek je nepřitelem české slávy, je nepřitelem velké doby husitské, sám se tím prohlásil — a svatý Jan z Nepomuku —?

Pronesu teď zcela nový náhled. A vyhrazuju sobě prvenství obsažené v něm pravdy.

Svatý Jan Nepomucký byl předchůdcem Jana Husa. Ano! Jan Nepomuk byl totiž svého času řekněme jakoby první „mlado“. To bylo něco arci nového, „prazvláštního“; všichni „staro“ se na to vrhli, a při jejich straně byl i sám král Václav. Dal Jana věznit, ba i do vody hodit. Ale po Janu zpovědníku, „tichém géniu“, vystoupil Jan kazatel, „génius hřímavý“. Král Václav viděl, že po „mladých“ přicházejí tedy „ještě-mladší“, to se mu líbilo, smířil se s nimi — Jan Nepomuk byl v nemilosti, Jan Hus už v milosti krále! Co dále se dělo, je známo: že to až na husitské cepy došlo, stalo se okolnostmi. A převýborně shrnulo známé naše přísloví mnou zde označený počátek i průběh celého husitského hnutí v několik jen kra-

tičkových slůvek, říká: „*Jazykem nemlat; chceš-li, ujmi se cepů!*“ Kteréžto přísloví v jasném svém znění, patrně pocházející ze samého počátku 15. století, je hlavním dokladem mého tvrzení.

O já, o já — svatý Jan Nepomucký byl nějaký vlastenec! Jeho činnost pro národ byla sice tichá, ale výdatná, korunovaná trvalým výsledkem, a sáhala až za hrob. Veliký byl náš Přemysl Otakar, dobyl krajů rozkládajících se až k Baltu, ale říše jeho brzy zase se rozpadla; velicí byli husité, podmanili vše, co kolem české země, ale vše to záhy vypadlo nám zas z ruky; svatý Jan Nepomucký však tiše a nenápadně obsadil například celé jižní Německo, veškeré Rakousko, kraje saské, pruské a polské, kdekoliv nějaká silniční křižovatka, nějaký vojensky důležitý můstek, všude zapevnil svatou nohu svoji, a — „kde stanul, posud stojí Čech“! V dobách těžkých a mráкотných, kdy o nás nevěděl už téměř nikdo ve světě, on *sám* dobýval cti a slávy českému jmenu. Ba on je jediný z hrdin českých, který k oblasti české připojil i *moře!* Na svatých obrázcích jeho vídáte někdy kotvu. To znamená, že on je vedle svatých Kryštofa, Goara, Gonzala, Maurelia, Mikuláše a Fokáše Sinopského také patronem plavců a vůbec všech, kteří jeho pomoci potřebují na moři. Na galeotách, trahettech a barkách Jaderského moře mají velice často jeho dřevěné, pestře malované poprsí, upevněné na špičce lodní.

Roku 1868 navštívil jsem z Terstu přímořské městečko istriánské Muju, a sice ve společnosti Alfreda Waldaua, tenkrát terstského auditora. Najali jsme si u arzenálu barku a ta nás převezla přes mujanský záliv. Znamenité smažené ryby v Muji, převýtečné „vino nero“; ale nám se chtělo také ještě mujanských ústřic a řekli jsme si, že se dáme zavést tedy k tamějším ústřicovým kolům. Seděl jsem již zase v barce a čekal na Waldaua, který chtěl honem ještě přinést dvě lahve toho vína, s nímž ústřice chutnají líp než s čímkoli jiným! Moře bylo nepokojné, barka se vyhupovala, najednou jsem narazil o cosi tvrdého hlavou. Honem se ohlédnu — na trahettu vedle se houpajícím ční dřevěné poprsí —

„Svatý Jene z Nepomuku, — kampak jsi se sem poděl!“ zvolám mimovolně nahlas.

„Si, si, signor!“ kývá radostně barkář. „San Giovanni Nepomuceno, il nostro santo (náš svatý)!“

I ty iredentistická bando! Tak ty myslíš, když u nás v Čechách usadilo se z Netálie dvacet kupců, pět kominíků a čtyři biřtláci, že můžeš umouněnou svoji ruku vztahovat už taky po nás! ? Ty —

Ale — já se nechci dneska pohoršit znovu!

Pražádná pochybnost: jsme nevděčníci! Český národ se množí, děti se mu rodí jako čmelíků, a co je z nich, ze všech těch dětí? Jaroslávek, Bohuslávek, Stanislávek — Lidunka, Boženka — a člověk by přece myslil, že by u nás měl být samý jen Jeníček, Hanzi a Žanka. Jmeno „Jan“ je přec takové aristokratické, je nejstarší ze všech křesťanských! Svatý Jan Křtitel předcházal samého Krista. Svatý Jan Ěvangelista byl Kristův miláček. Svatá Johana Chusová kráčela, s vonnou masťou v ruce, se třemi Mariemi ku Kristovu hrobu. A komu by se nelíbil snad zrovna Nepomuk, vždyť má výběr: napočítal jsem svatých Janů 31 a k tomu jsou ještě extra 4 svaté Johany! Má výběr, jsouť mezi těmi svatými Jany téměř veškeré stavy: od vznešené královny a stejně vznešeného básníka Apokalypsy až po nízkého žebráka (J. Calybita), od silného rytíře až po nebohého trpaslíka (J. Coloba), od biskupa až po prostého frátera (J. z Leonu, který uměl ze starých střevíců upravovat nejvýtečnější jídla). A ovšem jsou tu také pro výběr veškeré řehole, několik jezovitů, dominikán, minorita, augustián, milosrdný bratr, valambrosán, karmelitán, trinitář, františkán, mnich řecký, poustevník atd. Ale — co platno — náš svatý Jan Nepomucký je přec jenom nad ně nade všecky! V něm obražejí se veškerí ostatní vskutku jakoby ve zrcadle. On vyobrazuje se zrovna jako Jan Křtitel, letící nad oblaky. On jako Jan z Gentu byl hosen do vody. On jako Jan Eleemosynarius je almužník chudých. O něm jako o Janu Zlatoustém (ku kterému na poušti přišla královská princezna) vypravuje se celý zajímavý román. On jako Jan z Boha je záštitou nemocných. On jako Jan Silentarius vynikal mlčelivostí. On jako Jan Thaumaturgos konal zázraky. Atd.!

Ach — my jsme *velice* nevděční! A už je tomu hezky dlouho,

co nectnost ta na nás sedí! O svaté Ludmile, o svatém Václavu napsána dávno už veliká epa, ba i druhý náš svatý Jan, Moravan Sarkandr, našel u nás hned již roku 1703 ve faráři Bílovském nadšeného veršovce („Do Moravy přicházím, k Tobě, Jene boží, v Holomouci nacházím Tě u matky boží: Sarkandr Tvé jmeno, dávno zvelebeno...“), ale po nějaké jen trochu větší básni na velebu svatého Jana Nepomuckého podnes u nás ani stopy! Asi dvě kantáty, několik drobných písniček: „Kam jdeš, Jene“ — „Ó srdce mé, svatý Jene“, atd.; ale ty jsou dnes zlotřilým lidem skoro už jenom k smíchu, na jejich melodie zpívají se slova jen světská, ba i *politická* —

Hanebné!

Ale já tohleto děle už nestrpím! Já jsem věru přihlížel dosti dlouho — v mé duši přitom zrálo předsevzetí — konečně dozrálo — ano, ano: *já to změním!*

Přemýšlel jsem. Upjatě. Hluboce. A usnesl jsem se na sedmi punktech.

I vystupuju zde tedy dnes a žádám zjevně a nepokrytě, mužně a určitě:

1. Redakce Poetických besed vypiš cenu 5000 zlatých na velkou výpravnou báseň o svatém Janu Nepomuku.

2. Družstvo Národního divadla vypiš cenu 5000 zlatých na velké oratorium o svatém Janu.

3. Městské zastupitelstvo pražské dejž vymalovat obraz „Svatý Jan před králem Václavem“, zrovna tak velký a zrovna tak drahý, jako je „Jan Hus před koncilem“.

4. Zemský výbore český, hodlající dát na hořejší konec Václavského náměstí sochu svatého Václava, hodlej dát na dolejší konec téhož náměstí zrovna takovou sochu svatého Jana.

5. Konzistoř urči některý z největších a nejkrásnějších chrámů pražských, aby byl věnován výhradně jmenu a počtě svatého Jana.

6. Veškerá obec pražská sejdi se na Letné táborem a tam pod širým nebem svatého Jana — vedle posavadních svatých Norberta, Václava a Víta — slavně provolej patronem královské Prahy.

7. Česká spořitelna dej nám na pohoštění svatojanských
poutníků ročně 250 000 zlatých.
A to hned!

NÁRODNÍ LISTY 11. května 1890

△ *V Praze 17. května*

Svatojanský jazyk hyne. Má prý trhlinu, nahoře od kořene, a ta trhlina prý se rozšiřuje; patrně působí světlo a vzduch, vnikající sklem sebehermetičtěji uzavřeným. Tak alespoň vypravuje P. Vodka. —

Pověřivé mysle mohly by strnout. Svatojanský jazyk brán za symbol „jazyka svatováclavského“. Jako onen zachován přes věky v hrobě, zachoval se také tento vzdor dlouhé, mrtvé době a nalezen pak svěží, neporušený, živý. Nynější „česká“ politika pak hrozí jazyku svatováclavskému hroznou, vražednou trhlinou — a tu že snad jazyk svatojanský neštěstí to nám ukazuje a dosvědčuje? Ach ne — my na to arci hledíme jinak! Je-li symbolem, ukazuje — a dosvědčuje-li vůbec něco, chce jenom říci: „Není mne proroka více zde zapotřebí! Zakořenilo se a vzrostlo již národní sebevědomí — já, jazyk mrtvého jednotlivce, dle přirozených zákonů obracím se v prach a popel: jazyk český žije, protože český národ žije!“

Ano, žije — a nezahyne! Do poslední cévky českého svého těla cítíme, že v té drahé naší mateřštině sídlí veškeren náš život, celá naše duše! I nejposlednější náš nerv bolestně sebou škubne, když českému jazyku hrozí kdekoli a sebemenší újma, a mžikem jsou všechny svaly jakoby ze železa a hotují se k boji. A my v tom boji zvítězíme! Jazyk mateřský slívá nás Čechy v jedinou, v žulovou skálu, o niž rozbít se musí konečně každé surové násilí a každé přetvarné umění i nejzchytralejších vládců.

Krásná, čistá, svatá řeč mateřská! Záhřevná jak samo slunce, a jako jaro i léto plodná a živná! Mělo by se jí vlastně říkati „druhá matka“. Když nás ta první opustí sklácena, nebo my když opustíme ji a vyjdeme do světa, ta druhá jde s námi a sprovází nás až k hrobu. Zahřívá naše srdce, řídí náš cit, vede

náš rozum. Stále nám připomíná, co sprosté a nehodné, a poukazuje nás k tomu, co milého, jemného, šlechtného.

Nejsme sobě ani toho její počínání vědomi, dokud sedíme za domácím stolem a hodujeme jen „se svou rovni“. Ale vyjdi do ciziny, a mžikem je ti to jasno. Jakmile neslyšíš kolem sebe více domácích zvuků, je ti pojednou tak hluch, tak prázdno, svět kolem jako by byl vyšeptalý, cit v srdci jako by byl vymřel, a podivný stesk, jakoby po něčem živém, lehne na sklíčenou mysl. Vtom odněkud zahlaholí české slovo, sejdeš se s Čechem. Celým tělem to trhne, oko se jiskří a ústa se chvějí. Všechno kolem je pojednou jiné, zajímavější, pochopitelnější — myšlénka nalezla ozvěnu — cit našel si druha.

Kdo nemiluje svojí mateřštiny, je člověk špatný. Snadže nespáchal po okamžik ještě žádné špatnosti zjevné, ale on je jí schopen. Je-li to ženská, je najisto bez mravnosti vnitřní, a za změněných poměrů sklesla by třeba na nevěstku. Ba snad jí už je. Je-li to mužský, za méně příznivých poměrů seděl by v kriminále. Ba snad tam už byl. Není ani jinak možno! Takový člověk ztratil už upomínku na nevinnost svého mládí! Zapomněl polibků, slov a pohledů své matky. Pozbyl studu před těmi, kteří jsou mu nejbližšími: před svojí rodinou, před členy svého kmene. Nemá více lásky k ničemu, nemá ideálu — nemá mravní záštity *žádné*.

A jako se srdcem, má se i s hlavou. Bez mateřštiny není myšlének, není rozvoje duševního. Jen v té řeči, ve které člověk myslet začal, může duch jeho zdárně se vyvinovat také dál. Cizí řeč je duchu závorou, je hrází nepřestupnou. Člověk v ní se může stát třeba obratným špačkem, přestane ale být člověkem. Nemyslí v ní samostatně, myšlénková práce jeho není proniknuta živnou mízou, cizí floskule, hotová fráze osedlává mu každé myšlénky ihned počátek, vše je opět tak hluché, vyšeptalé, prázdné. „Zdokonalený fonograf“, který ví, kdy kde má mluvit, co se mu vtisklo. „Učení se jazyku cizímu může být potřebou praktickou, třeba i vědeckou, totiž zkumnou, nikdy ale ne *„přirozenou“*,“ pravil ondy výborně L. Fulda. Příroda sama v té věci vyslovila svůj ortel. Jenom o jediném člověku se tvrdí, že dovedl dva jazyky ovládat slovem i písmem

zcela stejně: o Alexandru Humboldtovi. Ale i tady je veliké „prý“ — nikdoť mu neseděl v duši a srdci, nikdo necítil, bylo-li mu stejně volno, a snadno tedy při frančtině jako při němčině. Vidíme dobrý důkaz na těch českých učencích, kteří bůhvíproč psávají své spisy po německu. Řeč gramatikálně a syntakticky někdy dosti ještě správná, ale takto: dřevo a dřevo! A kdyby si dotýčný pán sebedomýšlivěji pohladil bradu, — dřevo!

Jen aby každý vlastní svůj cit zkoumal a k němu se přiznal! Znáám ten podivný cit ze zkušenosti tedy také vlastní. České dítě byl jsem z obecné školy dán na školu německou. Seděl jsem tu rok, dva roky, slova učitelův hučela mi do uší jako bezvýznamný šumot vln, navykl jsem si nepozornosti a roztržitosti, byl jsem špatným žákem. Přemohl jsem ovšem přece konečně jazykovou obtíž, ale byl jsem pak vskutku pouhým jen plácavým špačkem — více se ostatně od nás ani nežádalo! Vzrostl jsem, četl jsem pilně, až jsem během času neodolal a stal sám se literárně činným. Napodoboval jsem — vzory cizí a měl radost, že jsem „opicí poměrně dobrou“. Ale čím dál a dále jsem pracoval tedy českým pak slovem, čím více jsem byl veden, abych do naší řeči přemýšlivě vnikal, tím více vzor cizí pozbýval pro mě už absolutní ceny; já ale teprve nyní poznával a cítil, cože je *tvůrčí* radost. —

Pozorujte kteréhokoli „vzdělance“, když mluví jazykem cizím, například u nás tedy němčinou. Říkadla známá, poklony naučené, vtipy „osvědčené“ — všechno jste dávno a často slyšeli už od lidí jiných — duch jeho pohybuje se v šatu obnošeném, „na tělo“ mu nestřiženém, a také „nesedícím“. A pozorujte zase třeba člověka „nejprostšího“, když mluví mateřštinou. Ihned cítíte, že myslí. A myšlenky jeho kráčejí v rouše volně přilehavém, jakoby řeckém.

Každý člověk by dle toho asi soudil, že jednou z nejprvnějších povinností státu tedy jest, aby se staral, by *každý* občan vzdělal se ve své mateřštině co možná nejlíp! Tu by se ale ten každý člověk mylil! Také jinde po světě jsou stesky na nedostatečné vyučování jazyku mateřskému — u nás pak se ty stesky až vrší. Rodina, národ chtějí si odchovávat

lidi — stát ale chce mít pouhé jen stroje. U nás pak ještě k tomu stroje zcela cizí, „fonografy“ německé.

Musíme sobě tedy mateřštiny svojí hledět již účinně sami.

Stojí věru za tu práci, za veškerou, i nejvyšší naši péči ten náš mateřský jazyk český! Chválí-li sobě Němci na jazyku svém, že je neporušený, původní, od pravěku zachovalý, my můžeme nejplnějším právem totéž o češtině říci. A k tomu můžeme my dodati, že bohatství tvarné, vystihování veškerých nuancí myšlenkových je při češtině ještě daleko — daleko větší! Vskutku knížecí roucho, které dáno českému duchu! Věčně stejné, věčně měnivé ve své kráse — jako v přírodě to kypící jaro!

Odevrte si Jungmannův Slovník, kdekoli chcete. Na každíčkém sloupci naleznete něco, což je vám nové, co vás vede k přemýšlení! Moře, nevyvážené, nepřehledné! A každá minutka v jeho vlnách strávená působí jako osvěžující lázeň. Odevrte si zase Čelakovského Mudrosloví. Činím tak týden co týden, a rád pravím: pokaždé cítím se obrozený. Je to prapodivné čtení! Zadívaš se do některého toho pořekadla nebo přísloví. Zpočátku je ti trochu třeba cizí. Ale nenáhle poznáváš, že jen opravdový, veliký myslitel mohl tu pravdu tak nevyrovnaně jasně, tak ostře, tak původně říci! A pojednou je ti, jako bys tím velikým myslitelem byl věru ty sám, a byl to již před tisíciletím zrovna takto myslel, a musil bys také ještě zas po tisíciletí takto myslet! Cítíš dech odvěký: dech svého národu.

Hledme my sobě své mateřštiny! V ní je vzdělanost naše. Ne podle množství různých vědomostí, nýbrž podle toho, jak s větší či menší jasností umíme mysliti a myšlenky sdělovati, měří se nyní vzdělanost. Tu pak ovšem nestačí snad ona znalost mateřštiny, které jsme nabyli v rodině nebo i v škole: mateřštině třeba se doučovati po život celý. Čtením, posloucháním, jakkoli. Živoucí jazyk je živoucí les: má dle kraje, ponebí atd. sice svůj odvěký, určitý ráz, ale změna je v něm taktéž věčna. Člověk se nikdy mateřštině *zcela* nedoučí. Je to jako s každou lidskou dokonalostí, a úkolem člověka jest, aby se dokonalosti alespoň co možná přibližoval. V našem století

byli snad jenom dva mužové, které lze označit jakožto „co možná dokonale“ znalce českého jazyka: Erben, Čelakovský. První to dokázal svými pohádkami a spojenými s nimi mytologickými výklady, druhý tím svým Mudroslovím. A sice v tomto zase svými překlady jinoslovanských přísloví do češtiny. To jsou údery kovového a zrovna obrovského zvonu!

Jazyk mění se, roste, množí, bohatne. Vzrůst a proměnu jeho máme my bedlivě střežit a chránit, k rozmnožování jeho máme dle všech sil svých přispívat. My Čechové máme velikou výhodu: jazyk lidový a jazyk písmový je u nás týž. Literatura může vážit přímo z národního ducha, z literatury může bohatství myšlenkové a tvarové přecházet přímo do lidu. Bohužel neděje se teď ani jedno, ani druhé v míře aspoň poněkud uspokojivé. Literatura naše teď ráda kráčí cestami národu cizími, nevšímá sobě valně ducha národního, zahazuje domácí studánku opadlým smetím cizím, a málo je těch plodů její, které v našem lidu jsou chutny a živny. Čítám články našich vědátorů a stává se, že jim ani nerozumím. Ačkoli jsou psány pro časopisy „zábavně poučné“! Je na nich vidět, že pan autor nevznášel se nad svým předmětem, že ani jemu samému nebylo zcela jasno. Ta patrná radost, že může skrývat se za neobyčejná slova cizí, při kterých se alespoň zdá, že za nimi také nějaká myšlenka vězí! A čítám básničky našich veršovců, a když jsem dočetl, stává se mi, že nevím zase, co básník vlastně chtěl říci. On nevěděl patrně sám, co chce, jemu stačila „nálada“ — a to je žalostně málo! Přitom má on zvonivá slova, hladoučký verš, uměle spletitou sloku, a dojíká to — jako nakadeřená paruka na dřevěné palici ve frizérské skříni — — protivný dojem!

Avšak věc ta by mne zde zavedla přílišně daleko! Tolik je jisto: *touto* cestou by národního bohatství nepřibývalo, tou by ho ubývalo! Nám ale nesmí ubýt věru již ani píd' půdy, ani lok vzduchu pro rozvoj naší mateřštiny! Dost jsme se již všelikým a často ohromným neštěstím naztráceli půdy politické i jiné — starostí nás všech nyní jest, abychom ochránili se už před každou ještě dálší ztrátou. Nikdo ve světě nám ji nemůže způsobit, když máme ku obraně poctivou vůli.

„Národ, který svůj jazyk ztrácí, ztrácí svůj hlas v lidstvě
a je odsouzen, aby hrál na jevišti světovém jen „úlohy němé“ —
lokajské!“

Kdo chce být lokajem, toho z národa vykopneme!

NÁRODNÍ LISTY 18. května 1890

△ V Praze 31. května

Teď skutečně snad už ani není možno vymyslet si a sepsat nějakou novou „Trantárii“. Totiž takovou, aby lidi zajímala, aby se ještě divili. Američan Bellamy napsal například svoji *Looking backward*, knihu dosti chválenou, i zde v Národních citované; ale ty můj bože, copak vlastně tak báječného v té knize stojí? Že například za sto let, když začne pršet, rozestrou nad celým městem deštník! No cožpak je to věc tak obrovská? pravděpodobná? ano nemožná? A Francouz Vacquerie zase teď napsal knihu *Futura*. V té knize, do budoucnosti hledící, mluví pak už i býci. Čtenář snad zavrtí hlavou; ale že by nemohl konečně také promluvit býk, hned od přírody hrdlem, jazykem a hlasem nadaný, když dnes již mluví i z papíru a dřeva sestrojené loutky, soudný čtenář zajisté jen tak zhola nepopře! A také já sám jsem zde za různých časů už vyprávěl četné a rozmanité věci ze své Trantárie, o nichž jsem se domníval, že jsou vrcholem lidské fantazie, naprosto nemožné, nedostižné...

„Co to jen má“ — slyším čtenáře — „tenhle △! Od nějakého času užívá tak všedních, tak nepěkných slov! Měl by myslet přec na svoji budoucnost! Až za 200 let vezme to zde někdo do ruky a najde ‚Trantárie‘...“

Měl jsem tedy snad říci po starořecku „Utopie“, čtenáři pane? Nebo po německu „země Šlarafů“, jakož jsem skutečně — až mráz mne přeběh — našel už v českém čtení? Vidiš, čtenáři, já už jsem kdysi zde užil namísto „Trantárie“ jiného slova! Porodil jsem si je sám. Říkal jsem „Nikdesy“, „Nikdes“, „v Nikdesích“, a chválili na tom slově, že je utvořeno dobře, že je jasné, českému uchu vhodné, českému jazyku sklonné, — ale nikdo o ně více ani nezavadil! Zbyla mi tedy zase jenom „Trantárie“. Že to nezní ale ani pěkně? Proč?

Kvůli těm „t“ a těm „r“? Věřu ani hned nevím, je-li to slovo původem svým vlastně české? Snadže se vyvinulo z latinského „trans“, naznačujícího vzdálenost, třeba i přemrštěnost, — kořen vyšel tedy asi už ze starého Říma, zněl a posud zní na břehu věčné Tibery — — no, už je to slovo teď *hezčí*? Už nezní tak *všedně*? Už...

Čert aby do té náтуры lidské! Co je cizí, je jí zajímavé; co je vzdálené, je jí hezké! Pražádná otázka: cit ten je nám vrozen; ale je jednou z nejnebezpečnějších vlastností našich, a musí tuze být stráženo!

Hned pro dítě má vše, co cizí, lahodu obzvláštní. — „Cizí chléb dětem houska!“ A také ten člověk dorostlý je pořád pak ještě dítě. — „Lepší cizí hrnec chřaplavý nežli vlastní celý!“ Dítě, člověk dorostlý — naši praotcové a my pravnucci — Češi, Rusové, Němci — všichni jsme v té věci po světě stejní!

I ten pouhý cizí zvuk, to cizí slovo je nám obsažnější, je důmyslnější, je krásší. Zní nám sice jen všeobecně, jako hudba, ale dojemně jako hudba. A nevystihujeme sice jeho podrobného smyslu, ale něco je po něm rozestřeno tak tajuplného, zrovna jako ta modrá mlha po dalekých horách, zahalující netušenou krásu!

„Sierra Nevada“ — „Sierra Nevada“! Jak — pro příklad — krásně to zní! Tak plně, tak nesoucí se do dálky, tak budící veškeru touhu naši! „Sierra Nevada“ — po česku „*Zasněžená pila*“ — a už skleslo 90 procent z té krásy a touhy! —

„Rafaele Urbino zbožňoval svoji Fornarinu.“ Nu ano, vznešený, andělský Rafael, malíř všech malířů, koho mohl milovat nežli Fornarinu, tak poetického tvora! Český jinoch se zamyslí — šeptá toužně „Fornarina! — Fornarina!“ — a duše jeho je plna lyrických písní. Řekni mu teď náhle, že „Fornarina“ neznamená pranic jiného než naše „pekařka“ — ! —

„Alexandr, syn Filipův, vyšvihl se na svého Bucefala.“ — Po česku: „*Zbrojnoš, syn Koněmilův, vyšvihl se na svoji Volskou hlavu...*“

Zaplať pánbůh, že neumíme řecky, latinsky, francouzsky, anglicky, německy, nebo že alespoň nevnikly nám cizí jazyky tak do duše, abychom jimi cítili, abychom sobě byli vždycky

hned pravého smyslu slov všech vědomi — polovina poezie, ba vůbec zajímavosti by zmizela z vědy a ze všeho čtení!

„Espana“ — „Špaňhely“ — země přírodní krásy, země romantiky, co je pojednou do ní, zvíme-li, že je to jen „*Země králiků*“! — „Portsmouth“ — město přebohaté, světové, ve mnohém tak vzorné, jak klesá nám hned v ceně, když slyšíme, že znamená prostě jen „*Zaječí hubu*“! — Rajská „Neapol“, přepůvabné „Villanova“, překrásné „Villeneuve“ a sto jiných názvů stejně vábných — nic, pranic jiného než tolik co naše střízlivé, promrzelé, ovšednělé „*Nové Město*“ — skoro už jako by řekl „Lhota“!

Veta po velikosti v dějinách, když víme, že „Anaxagoras“ byl po česku jen „*Hokynář*“ — ovšem jaksi „přední mezi hokynáři“, ale zkrátka hokynář; že velký „Xenofon“ byl jenom „*Cizomluvka*“, vznešený „Caesar“ pouhý „*Vlasák*“, „Claudius“ pan „*Kulhavý*“, „Gelba“ pan „*Břichatý*“, „Caligula“ — „*Botka*“, „Vitellius“ — „*Telátko*“, „Catilina“ — „*Pejsek*“...

Veta po přitažlivosti básníků a spisovatelů, když pikantní „Boccaccio“ je pan „*Držkatý*“, vznešený „Torquato Tasso“ — „*Dakslík na řetěze*“, zajímavý „Pellico“ pan „*Kožený*“, klasický „Ovidius“ pan „*Beránek*“, učený „Cuvier“ pouhý „*Škopek*“, znamenitý dramatický básník „Augier“ jenom tak „*Žlabák*“...

A tu touhu po cizomluvech jeví stejně dítě jako člověk dorostlý, nevzdělanec jako vzdělanec! Drobný náš gymnasista cítí se nesmírně povznešen nad drobného realistu — vždyť on dovede říkat „Cicero“ — „Alkibiades“! Starý náš voják cítí se velice vyvýšena nad celičkou svoji vesnici — vždyť on dovede občas prohazovat slovíčka německá! Ba i vzdělanec rád užívá slova cizího a zdá se mu pak věru, že jím přece jen řekl alespoň o špetičku více než dotyčným slovem českým! Je to s tou chutí na cizí slova jako s chutí na cizí jídla; za cizím stolem zdá se nám všechno chutnější a lepší. A za cizím stolem se arci také pak nejčastěji — stáváme směšni! Přijdou tu jídla, s kterými nevíme jak zatočit. A přijdou tu slova, s kterými nevíme dobře čeho si počít. Povstává z toho komika mimovolná; ale

tak obyčejná, že se jí v literatuře nedává ani rádo místo: jet *příliš* lacina!

„Česká kuchyň“ má zaslouženě pověst dobrou — my Čechové náležíme ale přece k těm, kteří jsou po cizí potravě nejmilsnější. Proto jsme jiným lidem tak často směšni! Na cizí slova, na cizí výrazy jsme zrovna jak posedlí. A kdo by chtěl učinit špatný vtip, mohl by říci, že věčné to německé drmolení po našich společnostech, zvláště drmolení ženských, není pranic jiného než „*trochu* přehnaná“ touha po vmíchávání jednotlivých slovíček cizích!

Ovšem — i v téhle věci lze pozorovati období různá, jako při všech věcech lidského *života*! Ale u nás bývala období až zlá! Připomeňme sobě jenom „dobu veveslavínskou“, kdy psalo se sice českými slovy, ale naprosto latinským duchem, latinskou syntaxí a latinským slohem. A my tu dobu nazývali ještě k tomu svou „dobou zlatou“. Za našeho věku arci nastala reakce k dobru. *Nyní* ale nastává nová zas reakce, ke zlu. Zrovna jako mraky much snesly se cizomluvy teď na češtinu — až smrduto — až černo! V českých básních cizích slov se jen hemží. V učených statích našich nahromaděno jich, že působí jako v tropickém lese ty provazové svlačce — duch čtoucího aby si zrovna sekyrourazil dráhu, když chce třeba jenom o krůček kupředu! Cizomluvy postavily vskutku už zeď až neproniknutelnou mezi literaturu a národ! Ba znešvařují znovu zase i jazyk náš v domácnosti, ve společnosti, na ulici...

Kdysi jsem zde v různých žertech jednajících o „Trantárii“ budoucnosti — abych se tedy tam zase vrátil, odkud jsem dnes vyšel — prorokoval, že přijdou doby, kdy bude zrovna nebezpečno jít po ulicích. Že lidé budou mít podivné aparáty v rukou, kterými zachytí si, kdykoli jim libo, váš obraz. A rovněž aparáty v kapsách, kterými zachytí si vaše řeči. Prvější věru už se děje. A druhé se bude dít asi co nejdřív. Ale kdyby se dělo už *teď*, běda našemu pokolení, až by takhle za 200 let dali si potomci ten staniol s dnešní naší rozprávkou pro zábavu na váleček —!

Ovšem — byloť už také hůře na ulicích pražských! Takhle

před třiceti lety, kdy češtiny vůbec ve veřejnosti všude tak málo! Bude snad tedy takhle za třicet let zcela zase už dobře. Čeština nejen hojná, nýbrž i zcela správná, k pomilování krásná...

Vidíte, mojí nadějí je ta generace nejmladší! Ta, která dnes neumí ještě ani hlavu pevně držet, která tak pitomě čumí kams do neurčita, kolem tělíčka má otočený povijan a pod bradičkou uvázaný slinták!

Všimli jste si už? — Na tom slintáčku bývají teď vyšívána slova! Zcela to nový, a sice roztomilý zjevok českého života.

Pojďte do sadu. A čtete! Podívejte se: tenhle ten tvůrek, který tu po pěšině jede a tak sladce na svém vozíku dřímá, to je „babiččina radost“. To mrně tamhle na lavici, které chůva si přendává na druhou ruku, aby mu vedle sedící voják nekouřil do očíček, to je „tetiččin mažánek“ (zejtra bude „sypánek“, pozejtří „sládek“ atd. — tetička mu věnovala slintáků tučet). Ten kluk zde, který tak opile hlavičkou točí, to je „náš Vilouš“. Ten darebák vedle, který chůvě prstíky do nosu zarýp a rve ji, až jí slzy z očí kanou, to je „maminčino zlato“. A tamten dále, který bečí, že lidem až uši zaléhají, — „tatínkova pýcha“.

Až se to „maminčino zlato“ vypere a ta „tatínkova pýcha“ vybečí, pak — myslím — ať pracuje kapesní fonograf už podle své chutě a nachytá rozmluv i pro potomky nejpozdější!

NÁRODNÍ LISTY 1. června 1890

△ V Praze 21. června

Když 1. května l. r. „dělnické bataillony“ vřadovaly se do šiku bojujícího lidstva, na jehož práporu psáno „Rovné právo všem!“, měli jsme pocit, že stojíme před silou neodolatelnou, jež smete každou hráz: lehýnký mráz zachvíval nám tělem. A téhož dne jsem si povzdechnul: Jakpak teprve, až přijdou ženy!

A již jdou! Voj hlavní je sice ještě y dále, jež se mnohému zdá nedohlednou, ale nejpřednější strážce jejich jsou již mezi námi. Žádné hlavy osmahlé a vzpurně vzpřímené, spíš hlavičky bledé a bojácně skloněné stranou; žádné oči vzdorné a hrozivé, spíše jenom plaché a prosebné; žádné ruce mozolné a jako kámen tvrdé, spíš ručičky jen slabé, malounké, měkké a třesoucí se; žádný hukot bouřného, rozhněvaného moře — a přece tentýž pocit, že nalozáme se před silou neodolatelnou, ba pocit ten ještě zvýšený! Chtějí plný svůj podíl na lidských právech, a ony ho vydobudou!

Mezi nejpřednějšími strážemi nalozají se dnes ženy české. Mají dobrou vojvodu: *Elišku Krásnohorskou*. Slečně Elišce Krásnohorské daří se vše, čemu chce. Chtěla se stát výbornou básničkou, a stala se jí. Chtěla v Rakousku do živého proudu přivést otázku ženskou, a přivedla ji. Chce teď spolkem *Minervou* provést již přípravy ku praktickému luštění otázky té, a uvidíte: provede je. „Minerva“ — „Minerva“ — Minerva byla bohyně přemýšlení, duševní práce — římská dcerka řecké Pallas Athéné, kteráž když se rodila, světu to oznámeno přírodní bouří, otřasy země a hukotem moře — naše Minerva rodí se ale bez hluku a třasu, předstupuje před nás myslivé muže v plné sice válečné zbroji, s odevřeným však hledím a praví jasným, zvučným hlasem: „My ženy chceme dosahovat téhož duševního vzdělání, kterého vy; chceme z něho

mít tyže společenské výhody, jaké máte vy; chceme vám uzmout pro sebe značnou část vašich privilegií a práv — prosím: pomáhejte nám!“ — Podivné vyzvání, podivný souboj! Ale co platno: vyzvání už je tady! A zákon duelantům ještě k tomu káže: „Před bojem podat si ruce!“

Žádná otázka: ženy jsou dnes v postavení divném. Řekněme krátce: smutném. Ne všechny, ovšem, bylo by po lidství, kdyby všechny, ale velmi mnohé! Podívejte se na fyziognomii nynějšího ženského pokolení: bledá únava, nebo šedá už rezignace. Je to jenom reflex všeobecné naší společenské bídy, vždyť právě na obličejích ženy poznáš, je-li v rodině štěstí a zdraví či nahota a bída. „Až budou jednou všechny líce ženské zářivé, i tamta poslední za prahem chaloupky nejdrobnější, pak bude ta zlatá doba ve světě!“

Jsme teď všichni zamotáni do sítě těžkých společenských záhad a hledíme se vyplést. Také žena má tíži a touhu stejnou. Její hmotná práce odměňuje se přímo hanebně, její duševní práce — ano, kdepak honem odměňuje se ženská duševní práce? Několik set ženských živí se za obchodním pulpitem, několik set jich za úředním poštovním stolkem, několik set ve školské světnici — a jsme hotovi. Naše doba činí na rodiče, zvláště v „lepších kruzích“, zcela určité požadavky, oprávněné. Dávají vychovávat, učit, cvičit svoje dcerky do 16., do 18. roku — a co *pak*? Řekne se: „Inu, pak dle ženského povolání!“ — Nebo: „Tak, aby se neprotivilo přírodě!“ — Nebo: „Povoláním ženy je láska. Tou má jiné obšťastnit a jim prospět. V té nalezne také vlastní svoje štěstí!“ Atd.! Dobrá, což o to, ona by asi každá žena chtěla tedy ve snách růst jako ta kytička, až by se pak k životu probudila na prsou mužových, — ale ona teď roste a pak se probouzí, ale kolem ní — je hluch a pusto! To je to, že doba „volné lásky“ ve světě ještě nastala, a té lásky vázané, manželské, že je pořád a pořád míň, dnes již až povážlivě míň! Svobodných ženských je dnes počet převeliký; ale nadbytek ten nevede k „mnohoženství“, on vedl by — věru že zde nechci frivolně mluvit — on vedl by spíše k „mnohomužství“, vždyť je tu dnes tolik mužů, kteří tvrdí, že „nedovedou si svou ženu uživit“!

Řeknu upřímně: nechtěl bych dnes být ženskou! Když přijde k rozumu, věru neví mnohá, cože dnes ve světě chce! A stejně nevíme my mužští, čehože *od ní* chceme. Voláme na ni: „Nastala nová doba — vyjdi ze své jizby dusné, postav se k nám, do našich řad!“... ale ta chudinka pochodí, když vyjde a k nám se postaví! Je-li vysoce vzdělaná, — „je to protivná ženská“. Je-li o stupínek níž, — „má vzdělání jako krámská“. Je-li vtipna, je to „had“. Je-li skromna, je to „husa“. Nevšímá-li si věcí vlasteneckých, je „budižkničemu“. Všímá-li si a je v nich činna, — „No to se rozumí: ta musí být při všem!“ —

Dobře tedy: když žena břechtan nemá dnes valné naděje, že ovine se kolem pně muže, hledí se zachytit za kámen vědu. Kolik asi se jich zachytí šťastně?! Kolik percent nás mužů nařiká dnes na „zchybené povolání“, kolik teprve bude nařikat žen! A pak na *dvojitě zchybené*: pohlavně a společensky!

Jsou také, jak známo, lidé, kteří ženám vůbec upírají průměrného talentu ku „vyšší práci“. Kteří praví: „Mozek mužského váží průměrně 3 libry, mozek ženské průměrně o 8 lotů méně.“ — „Neškodí,“ odpovídají jiní, „na co dosáhne, to se jí zaplatí: jen když má širší možnost existence.“ A jiní dodávají zlomyslně: „Co jí bude scházet, ona — si naličí!“ Nu on si také mnohý mužský naličuje vlastnosti, kteréž mu k svěřenému úřadu scházejí! Ale spíše než těch rozumových bál já bych se odchylek citových. Každá žena je instinktivní nepřítelkyní všech žen ostatních. Dovede být k nim bezohledna, tvrdá, je vůbec umíněna, vzdorna — přirozený to pocit vůči „sokyním“. A lze to nejspíš pozorovat na ženách právě ve veřejnosti činných, když jim dána do rukou jakási moc nad ostatními. Snadže se ty vlastnosti k jakés také alespoň snesitelnosti obrousí, když nastane zápas a sokovství *jiného* druhu, snad časem se obmezí na míru zcela skromnou! A rovněž je známo, že také naproti mužům má žena některé vlastnosti společensky nebezpečné: je-li nebo domnívá-li se mužem být uražena „co žena“, hledí mstit se na něm do smrti; avšak — snadže i tato „ženskost“ by se tedy obrousila. Ovšem, původní povaha propukává, a mohlo by se snadno stát ženám v „povolání vědeckém“, co se jim nyní v náruživosti stává už v „povolání

kuchařském“, že lékařka by medicínu „připálila“, sudička rozsudek „přesolila“ atd.!

· Je to potíže! Ženská otázka nemá ještě žádnou minulost, nemáme pro jakékoli zodpovídání její téměř žádných zkušeností, před námi všemi, muži i ženami, víří chaos, rozestírá se zcela nová, neznámá země — jenom to víme dnes s jistotou apodiktickou, že vkročit do té země *musíme*, že ji *musíme opanovat*.

Dosti mnoho namluveno arci již o emancipaci ženské; ale ponejvíce jenom žertem, vtipem. — „Žena se hodí k úřadu každému: s 20 a 30 lety dovede nás muže učit pravé *filosofii* života; s 50 je ‚rozenou‘ *lékaškou*; s 60 a 70 je moudrým *soudcem*.“ — „Každá ženská je s rozsudkem nad mužským ihned hotova.“ — „Ženská je rozený *soudce*: soudí o lidech jenom ústně, ale denně a neúprosně. ‚Vážky spravedlnosti‘ drží v rukou od rána do večera, a dost malý prášček stačí, aby se ‚jazýček‘ hýbal.“ — „Ženská dlouho nepřemýšlí, ihned jedná; snad je to přednost, snad jedná ženská při svém pudu stejně často dobře jako muž při svých soustavách.“ — „Ženská je taky výborný *polícajt*: umí lichotit, v pravý okamžik se přetvářít, oko, ústa i mozek nám opít, umí se v ‚nepřítomnosti rozumu‘ do našeho srdce vkrást a naši důvěru, naše tajemství vyloudit — výborný *polícajt*!“ — „Jako na těžkou fyzickou nestačí žena také na těžší práci duševní a mravní. Zpovídat by například co *farář* dovedla, ale zachovat zpovědní tajemství — toho už nedovede!“ — „Lehčí duševní práci, v oboru ať už jakémkoli, bude konat žena, těžší muž. Ovšem by bylo tedy líp, kdyby pracovali ‚v páru‘. A snadže skutečně, jako teď společenské poměry párky rozvádějí, přišti je zase budou svádět!“

Snad! Jak praveno: žerty, řekněme třeba „duchaplné“ aforismy, ale v tom žertu v každém po zrnku pravdy, mnohdy po velkém zrnku. Uvidíme v budoucnosti, jakáže zrna vyklíčí a vyženou do zdravého klasu! Tisíce myšlének bije do naší hlavy. Dnes je před námi ovšem z nich ze všech chaos; ale my víme, že každý chaos má svoje těžiště, že jej ovládá přírodní zákon. Tedy pátrejme, přemýšlejme, moudře sudme! Snadže v ženské povaze, při vzhledu k mnohému odvětví, k mnohému

momentu života veřejného, je také tedy mnohá nebezpečí: všimněme sobě jí zavčas, střežme ji! Tolik je jisto, že zato má duše ženská mnohou zase vlastnost krásnou, jež může být lidstvu na prospěch. „Jeť každá žena dobra, vždyť je žena!“ Ano, žena zůstane nám mužům povždy „ženou“: průvodkyní naší po cestách těžkých, stráží naší, když umdleni zdřimnem.

Ani tělesní půvab žen nemůže být závadou při těch vzhledech nových! Jako není ani muži na kazatelně závadou pěkná postava, pravidelná tvář, lahodný hlas a jiskrné oko.

Ovšem — mužům hrozí soutěž tedy nová. Ale bylo by nám věru hanbou trást se před ní! Věda, lidský pokrok, novodobé idey odvírají nám napořád a dostatečných nových oborů působnosti! Jenom nebát se sociálních otázek, nejsou tak zlé, když se k nim přistupuje poctivě, a nebude také zlou ta otázka ženská!

Jsme vyzváni na souboj, plňme zákon duelantů, podejme si ruce! Ale opatrně s těma ženskýma ručičkami: netisknout! — nelíbat! — nebo je zle, než boj vlastně začal!

NÁRODNÍ LISTY 22. června 1890

Když teď podzimní vítr hraje už na Prahu jako na dudy, mají veškeré hospodyňky pražské pojednou tentýž nápad: honem „před zimou“ ještě jednou smečtit, drhnout, větrat. Ať manžel nadává, ať dítě dostane k obědu jenom vystydlou kávu, ať panička pak leží dvě neděle na posteli a služka po čtyry neděle chodí s oteklou hlavou, předsevzetí se provede. A manžel musí na 12 hodin někam na ulici.

Chudák manžel. Ale ať si nezoufá: jinde děje se manželům ještě hůře! Nejhůře však manželům v tom ohledu proslulých paniček kréfeldských. „Teď se u nás bude mýt,“ zní v Kréfeldu čtyřikrát do roka, „najmi si někde v hostinci pokoj! Dnes máme pondělí — ve čtvrtek večer přijď zase domů.“

Nu dobře — manžel Pražan vyjde tedy na 12 hodin z domácího ráje. A jde do hospody. Z hospody do kavárny. Z kavárny zase do hospody. A pak na ulici. Kdežto se prochází a kouká. Kdyby ho koukání nebavilo, ulice ho také brzy omrzí a on už nebude ani vědět, kamže ještě si zajít. Dobře je tedy také zde, jako při všem na světě, jednat dle rozmyslu, mít nějaký systém. Pozorovat, srovnávat, myslet.

Potkáváme člověka za člověkem. Tamhle jde pan Novák; známe ho trošičku od Donáta. A tamhle pan Vonásek, také jen tak povrchní náš známý, z kavárny Slavie. Pročpak asi nejmenuje se ten Novák Vonásek? a Vonásek Novák? Moh by se snad tenhleten Novák jmenovat Sýkora? nebo Hofmann? Ne — nemohl — nedovedu si to ani myslet: Novák je Novák — ono přece jenom něco v těch příjmeních musí vzeť! Vy řeknete: zvyk. — Hm!

A *jakpak* se ten pan Novák *jmenuje* tedy *křestním svým jménem*? Neslyšel jsem ještě nikdy, že by ho byl někdo volal „Václave!“ — „Frickul“, musím jenom hádat. Ó, já jsem

právě v tomhleto hádání mistr! Jednou jsem jistému pánovi, o jehož jmenu neměl jsem zdání a jenž je nyní žurnalistou na Moravě, uhodl, že se jmenuje *Hubert*! Uvádím zářivý ten případ, aby každý viděl, že uhodnutí je možné, — jenom myslit si tedy pevně a určitě osobu, celý její habitus, veškeru její zvláštnost, mít kamennou vůli, soustředěné myšlénky — počkejme — — *Josef* se jmenuje ten pan Novák — ano *Josef* — *Josífek* — s příděchem veselého hvizdu! — A v jakémpak asi je dnes humóru, ten pan Josef Novák? Hu! — kouká, jako by byl vypálil statek! Mysleme si tedy zase teď nějakou příčinu k tomu! Kteroukoli, jen abychom si tak hráli, — například že neví co dělat — dnes že se u něho „smejčí“ —

No, nechme už pana Josefa Nováka, beztoho zmizel tamhle někde v domě! *Kdopak* je asi zase tohle — ten veliký, silný, plný života, elegantní — bývalý voják? — vojenský krejčí? Och, hádání na stav není věru tak lehké! Jednou jsem také řekl: Tohle je místodržitelství rada! — A tohle je „pražský Pepík“! — a oni byli oba ševci! Uvádím upřímně také tento příklad, aby každý měl zase útěchu, že i člověk nejchytřejší někdy se mylí.

Mnohem snadnější a mnohem také zábavnější je například hádat, co asi tamhle ten čiperný človíček, s tou kulatou, usměvavou tvářičkou, co ten *nejraděj papá*? — Jen zase tedy pěkně soustředit myšlénky — myslet si človíčka toho už za stolem — jak tělo žádostivě blíž přisedá, jak rty se špičatí, oči stahují do koutků, ruka se zdvihá už od talíře — holá ruka a v ní — už je to teď v ústech, ale ruka pořád ještě drží koneček, rty sajou — sajou — — nu, bylo to stehýnko zadělávaného kuřete? — nebylo? — *Bylo!* — A rovněž je zábavnější každému dále nás potkávajícímu podle tváře přisoudit nějakou *oblibu, sport*. Tenhle že sbírá špendlíky po ulici; tamten že má doma už velikou sbírku starých psích známek; onen že musí být při všech, ale při všech sezeních obecních našich starších — atd. — Nebo přisoudit mu, cože by asi tak nejspíš dovedl *vynalézt*. Něco arci vtipného — například: dělat cukr ze starých onucí — nebo — nebo — ono ale není ani tak snadno, hned něco „vtipného“ si najít!

A mezi těmi lidmi potkáváme nejvíce ženských. Nu dobře — „*Tahleta je kráska I.třídy!* — *Tahleta II.!* — *Tahleta IV. — —*“ ne, IV. třídy není žádná! — nanejmiň III.! Člověku se někdy arci některá ženská ani nelíbí a také skutečně není zrovna hezka; ale poznáš ji blíž, slyšíš její hlas, vidíš úsměv, pozoruješ oko — „I. třída — třída!“ — A dále: „*Tahleta je hodná!* — A *tahleta není hodná!*“ Také taková obtížná věc, s tou hodností ženskou! Která mne měla ráda, bývala v mých očích vždycky „hodná!“ — A ještě dále: „*Tuhletu bych dal tamhletomu!* — A *tuhletu — —*“ To už je ale teprve těžké třídění! Ty hezké, příjemné člověk by vůbec nedal, nechal si je pro sebe — —

Pravda, to jsou všechno jen tak jednotlivé nápady, pouhá myšlenková chumelenice, některé hloupé, jiné vtipné, třetí snad i chytré — ale já užil na počátku slova „systém“, a on existuje skutečně pro takovou procházku po ulici *systém!* Věda nám k němu již dopomohla — ba dala nám již i systémů několik — —

Dr. M. Dyrenfurth nás učí, jakže na ulici *rozeznávat nemocné od zdravých*. Lékařům je prý ulice beztoho hotovou klinikou; také ale pozorlivý a bystrozraký laik prý může téměř stejně bystře bližní své posuzovat. Kohože by poslal do Karlových Varů, koho do slovenské Teplice a koho do Radhoště. Kterou pobledlou „vyšší dívku“ k moři, a přitom „vyšší dívčí školu“, odchovatelku těch „ženských lilií“, — do moře. Komu by poradil: „Pijte pilsenské, jezte bifštek!“ — komu: „Dejte si pustit žilou!“ — a ke komu by přistoupil: „Cože? Vy se těšíte na jaro, že vám pomůže? Do té doby budete — —“

A doktor Lombroso zase nás učí, jakže na ulici *rozeznávat poctivce od darebáků*. Aby člověk totiž mohl mezi chůzí ukazovat prstem: „Tohleto je zloděj, to palič, to nemrava, to vrah, to padělatel směnek,“ jako — dí posměšně zas dr. W. Foerster — člověk ve zvěřinci ukazuje: „To je medvěd, to had, to pardál — atd.“ Že je náhodou ten, kterého jsem dle Lombrosova návodu právě teď naznačil co „zloděje“, starým už, naprosto zachovalým, ano vzorným až mužem, ba docela sám radou některého soudu? — Ach, to neškodí pranic! On

má známku zlodějství v tváři, má „typus darebáka“ — basta! Snad vskutku ještě nekrad, snad neseděl u Svatého Václava; ale proto ať si nezoufá: ještě je tu Pankrác, a dožije-li se toho — atd. Někdo se ovšem tedy ani nedožije. Umře co „dřímající talent“.

Ale stává se, že talent ten dojde uznání ještě alespoň po smrti. Slavného filologa Littré například považují Francouzi za pravzor všech lidských ctností a kladou ho vedle Sokrata a Spinozy — a tu přišel Lombroso a rozhodl: „Nejdarebáčtější obličej, jaký jsem kdy viděl!“

Není zrovna ani tak těžké, to rozeznávání dle Lombrosovy teorie! Sestavil jsem dle Foerstera (a ten zas dle Lombrosa a stoupenců jeho, jako: Garofalo, Larchi, Thomson, Ottolenghi, Ferri, Lacassagne, Laurent) některé ty známky naprosto neomylné a podávám je tady čtenáři k libovolnému použití.

Zásada: Darebák narodil se už co darebák! On má *jiné* tělo než ostatní lidé, „normální“, a cvičený fyziognomik ihned to darebáctví na něm vidí. Co do těla je darebák dle Lombrosa silný a vzrostlý; dle Thomsona ovšem není ani silný, ani vzrostlý. Oči má šilhavé a malé, zapadlé nebo vypoulené, sladké nebo divoké, upřímné nebo falešné. Nos tenký a špičatý; nebo krátký a hrubý! Rty tenké; nebo nabobtné. Obličej dlouhý a suchý; nebo krátký a široký. Lebku kulatou; nebo šišatou; nebo hranatou. Ruce dlouhé; nebo krátké; nebo ani dlouhé, ani krátké!

To jsou arci známky darebáka „vůbec“. Věda ví ale známky také speciální, podrobně rozlišující. Jak rozeznám například zloděje od vraha? Odpověď: podle nosu. Ottolenghi učí: zloděj má nos nevelký, propadlý, s nápadně velkýma nozdrama; vrah rovný, dlouhý, s nozdrama smyslně rozpjatýma. Když chce zloděj stát se vrahem, musí tedy —

Než — to by mne vedlo příliš už daleko! Vyjmenoval jsem zde spisující učence, nechť sobě žádostivý čtenář vyhledá sám už jejich spisy! Musím věc nadobro přenechat soukromé pili a osobnímu talentu, třeba i nahodilému dalšímu popudu —

Čtenář Pražan asi často již na ulici potkal se s malým průvodem: několik lidí v oděvě trestnickém, nesoucím něco nebo

strkajících vozík, a při nich uniformovaný strážník s puškou neb alespoň šavlí. Snad se čtenář zadíval do tváří nebohých těch lidí a snad ho přitom napadlo, že vypadají — jako leckteří jeho dobří známí — vážní, důstojní —

A snad si pak při procházkách někdy tak pro sebe hrál, a když toho onoho z milých svých známých potkával, si myslil: „Hrome — ale hotová tvář pro kriminál! Dobře by mu seděla ta šedivá kazajka na pleci, ta šedivá čapka na hlavě — jako by ulil! A jak by se klátil za vozíkem —“

Znamenitá zábava! A teď je k ní pomůcka tedy i z vědy!

Ach věda — božská věda, jak nám oslazuje život! My dnes už víme, že každým lokem vzduchu vdychneme na tisíc bacilů. Každým soustem jídla že pozřeme tisíc škodlivých mikrobů. Při každé procházce že potkáme jistě asi sto lidí, kteří pro nás zcela zřejmě „mají už na motyku“. A zase pak dále nejméně sto darebáků, zlodějů, podvodníků —

A život náš stává se příjemným — krásným!

△ *V Praze 1. listopadu*

Chmury nad námi a chmury kolem nás, před námi a za námi, na lebce i v srdci — český život není příjemný! Pořád jako by se hrdlo stahovalo a prsa nenalezala dosti vzduchu, noha jako by stoupala na kluzkou půdu, pěst jako by bez odpočinku měla trčet ve výši, na odražení letícího zla. Divný, prapodivný život!

Dejme tomu, že dnes chceme si založit třeba jenom nějaký spolek, svolat si nějaký tábor, pořádat národní slavnost, založit školu, jaká je první myšlenka? — Co asi učiní vláda *proti* tomu! A vláda skutečně, dokud nejnuteněji nemusí, nečiní ve prospěch jakéhokoli zjevu českého duševního života ani nejmenšího, a když konečně učiní, je v tom pokaždé tolik nechutě, tolik neochoty a takové nedomasťování a nedosolování, že nás i každá ta „koncese“ uráží do hloubky duše. Český národ a vládní kruhy jsou si zcela cizí. Ano téměř napořád jsou proti sobě v poměru zrovna nepřátelském. Může být ale *zásadou* ať už jakékoli vlády v Rakousku udržovat v inteligentním, bohatém, šestimiliónovém, poctivě se snažícím, přímě jednajícím, loajálním národě stálou a stálou nespokojenost? Nemůže. V čem *tedy celá věc vězí*?

Sáhněme si pro paralelu. Podívejme se na otázku sociální, s kterou má otázka naše národní to společné, že obě se rozlušťují „zvnitřka“, vlastní elementární silou, jako strom vyklíčí, vzroste, rozloží se z vlastního svého jádra. Ihned nás napadne taktéž cizota, ano často i přímé nepřátelství, jakéž například mezi dělnictvem a úřednictvem panuje dnes ještě téměř po celém světě. „*Dnes*“ — za „*lidský týden*“ bude už najisto jinak! Poctiví myslitelé všech národů se snaží, aby věc netrvala ani ten „*týden*“.

Často tedy slyší se hlasy, které ukazují k výše uvedené prav-

dě. Takž přinesla onchdy německá Nation článek, jenž prošel již asi veškerými svobodomyslnými listy. Budu jej trochu teď hned citovati: myslíme-li si místo Německa Rakousko, místo otázky sociální otázku národní, místo dělníka a dělnické rodiny Čecha a českou rodinu, máme hotovou odpověď na otázku svoji.

„Členové našich (rozuměj tedy německých) státních ministerstev jsou synové ministrů, vyšších správních úředníků, důstojníků, velkostatkářů atd. *Mezi našimi ministry není ale ani jediný synek dělnický.* Tím se stává, že při úředních poradách jasně se sice pojednává o potřebách rodiny důstojnické a úřednické, o poměrech velkostatkářů, bankéřů a velkopřumyslníků, poněvadž poradcům záležitosti ty jsou už z otcovského domu známy, že ale ani jediný z pánů radů nemá stejně vrozenou znalost o rodině dělnické.“

„Je-li tu a tam přece snad nějaká výminka, nemá naprosto žádné váhy. Kdyby skutečně se dokázalo, že kdesi na křesle ministerském nebo třeba jen v některém vrchním presidiu sedí dnes muž, jehož otec strkal kolečko, byla by věc ta, dosud nám tedy neznámá, právě proto už důležitosti zcela nepatrné. — ... Co ale může stát tedy v tom ohledu učinit?“

„Stát musí hledět, aby úřadnictvo své, až do míst nejvyšších, tak uzpůsobil, by v něm sídlila znalost *všech* živoucích vrstev národa. Aby na rozhodující místa ta dostávali se také synové nižších stavů, nikoli jen výminkou, jen snad z jakés koncese, nýbrž postupem zcela pravidelným, obyčejným. Jen tak lze poměry dnešní, při nichž dělník vidí v ministerstvech a vyšších státních úřadech toliko organizaci klíčící v jakés „panující kastě“, znenáhla pozměnit.“

„Stát musí úsilovně se starati, aby úřadnictvo jeho *co možná stejně* se rekrutovalo ze všech vrstev národa, tak aby i na nejvyšších místech správních bylo *rozuměno veškerému životu národnímu*... Toť, zcela prostě řečeno, *je vlastní jeho interes.*“

„Pak se více nepřihodí, aby ministerské výklady dělníka přímo do hlavy tloukly, aniž by toho zamýšlely. Pak bude ministerstvo samo cítit, jak při tom onom jeho výnosu lidu musí být těžko kolem srdce...“

Dost už na citátech! Čeho žádá pro sebe a svoji rodinu na státu dnes už dělník, může najisto pro duševní a hmotný svůj vývoj žádat národ celý. Je vlastní interes Rakouska, aby také úřadnictvo jeho vyšší rekrutovalo se ze všech jeho národů, aby také v samém ministerstvě seděli tedy například vždy mužové čeští, a sice takoví, kteří jsou skutečnými reprezentanty svého lidu, pracujícího, mozolícího se za skývu chleba, tuze zápasícího o každyčkou jiskru duševního života, a přece již vlastní silou stojícího na tak vysokém stupni vzdělanosti, že nepotřebuje čela svého skláněti ani před veškerým světem ostatním! Čeští mužové, kteří sami prodělali útrapy chudě obmyšlených nynějších českých škol, kteří sami byli do krve mučeni „státními“ a jinými zkouškami v cizím jim jazyku atd. Naši mužové, kterým chvěje se srdce při čtení českých dějin, kteří za povznešení svého ducha děkují českým pěstitelům vědy, českým básníkům a umělcům, české minulosti i přítomnosti. Kterí vědí dopodrobna, čehože nám třeba, znají, co nás těší, cítí, co nás bolí. Kterí mají plné vědomí české, a kdyby kdokoli a jakkoli chtěl nás a snahy naše brát jen tak do lehkosti, dovedou vzkřiknout: „Klobouk dolů před národem!“

Teoreticky ovšem není dnes takový rozhodný synek český v Rakousku vyloučen ze *žádného* úředního místa. Ale prakticky je známo, dostávali-li se dříve již Čechové na místa, která poskytují většího vlivu, jenom výminkou, dnes *že se nedostávají vůbec*. Ve Vídni například, po ministerských úřadovnách, usazují se dnes už *jenom* Němci, Maďaři, uherští židé, nejvýš zde onde některý Polák.

Proto není také ve Vídni dnes pro český národ *žádného* porozumění. A jen z toho neporozumění lze si pak vysvětlit, že tam domníváno, potřeby českého národa že výborně zná a na všelikých místech dobře i zastane například některý — „český“ šlechtic...

„Český“ šlechtic! Který pro velebnost českých dějin nemá nejmenšího smyslu, protože předkové jeho k ní ničeho nepřičinili. Kteréhož rod zpravidla byl zbohatnul z úpadku českého národa a jenž by proto národ ten chtěl udržovat v úpadku věč-

ném. Který zná krásy české literatury leda z nějaké čítanky. Který užívá mistrnosti českých malířů a sochařů jen proto, že jsou lacinější. Který, když staví, dá sobě návrhy učinit od architektů cizích. Který zůstal chladný, když chudý lid podvkráté si na chrám divadelního umění věnoval milióny, a o to české divadlo dnes ani nezavadí. Který nikdy se nestýkal s českou mladistvou inteligencí, nepoznával se s jejími ideály, nezachvěl se při její nadšení. Kterému vše, co náš národ bolí, je lhostejno, vše, co národ těší, zrovna protivno. Který k národu nemá třeba ani toho praobyčejného ohledu, jaký má už od přírody člověk k člověku, aby šetřil, co druhému je svato, aby neprovinil se hrubě proti rodinnému citu...

Že jsou také výminky mezi šlechtou? To je to právě: „výminky“! Které ostatně spočteš na kloubech jediného prstu. Ale k těm sama od sebe nesáhne zajisté nynější naše vláda, aby získala duševního a citového kontaktu s českým národem! Jakož kvůli tomu nesáhne ovšem také k jiným českým synkům. Byli bychom z takového věhlasu musili už něco pozorovat.

Ale kontaktu toho musí se dosáhnout, má-li naprosto přestat nebo alespoň se polepšit nynější nezdravý poměr! A myslím si — starost, aby národ byl ve všech instancích zastoupen muži jeho potřeb znalými, že by měla být z *nejpřednějších* starostí národních našich poslů. Do toho že by měli poslancové čeští bít a neunavně bít, ať rokují zde, nebo rokují onde.

Vždyť *povolují* zde v Praze i ve Vídni budžety? A v nich miliónové a miliónové sumy na všeliké úřednické platy? Žádat tedy neústupně úředníků, kteří mají skutečné povolání, opravdovou schopnost, nepochybnou vůli, sice ten budžet —

Já ale už domluvil. A čtenář bručí: „To dnes přece není žádný *fejeton*?!“

Že není? Zlá věc, víte. Jsem člověk, český člověk, a tomu se stává, že bijou až přechoť do něho věci opravdové. A ty budí myšlenky. Někdy se mi pak přitom zdává, nevím ani proč, že bych si měl ty myšlenky zaznamenat, a napíšu si je vskutku na lístek, jež položím si do šuplete k jiným.

Pak ale přijdou dnové, opravdoví, přísní, a člověk povy-

táhne šuple a probírá se těmi „lístky“ — „feuilleter“ tomu říká Francouz.

A náhle zaujme všechnu pozornost člověka jeden z nich — „lístek“ jediný — po francouzsku „feuilleton“ — —

NÁRODNÍ LISTY 2. listopadu 1890